

Dragutin
Tadijanović

Srebrne svirale

e-Lektire
lektire.skole.hr

Dragutin
Tadijanović

Srebrne svirale

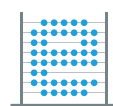
(izabrane pjesme)

e-Lektire
lektire.skole.hr

CARNET

e-Škole
USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA
DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Dragutin Tadijanović	11
Prije čitanja.....	16
Romon mladog izvora	19
Lutanje.....	20
Samostan	21
Samoća	22
Pjesma o Čovjeku i Suncu	23
Gdje su mladi dani	25
Pozdrav šumi	26
Stope u snijegu	27
Rano sunce u šumi.....	28
Večer	29
Mladić u trsju tužan	30
Kišoviti dani	31
Rastanak u jesen.....	32
Kad prolaziš iznenada.....	33
Ogledala sreće	34
Ti i moje srce.....	35
Tužbalica za vinogradom.....	36
Uspomene	37
Pjesma o dunji i ptici.....	38
Susret.....	39
Pustoš.....	40

Noć bez jablana	41
Nebo	42
Sam	43
Otvori mi vrata, Grlice	44
Misao na tebe	45
Snove sniju stari maslinici	46
U slapu zelene mjesečine	47
Čekanje u drvoredu	48
Visoka žuta žita	49
Dječak u sjeni vrbe	50
Hrastovo lišće šumori, šumori	51
Onoj koju naslućujem	52
Grlice	53
Romon kiše	54
Sanjam kako idem pored tebe	55
Jesensko pismo	56
Grmljavina	57
Dosadna hladna kiša	58
Zagrljaj	59
Nad vinogradom sunce i oblaci	60
Nikad više	61
Lelija	62
Djevojka na prozoru	63
Moje pjesme	64
Jelena veze	65
Zapali svjetiljčicu	66
Vraćanje u noć	67
Čeznuća	68
Žene pod orahom	69

Zlatnim pticama.....	70
Miris ljiljana.....	71
Zemlja me zove	72
Šume snivaju.....	73
Balada o zaklanim ovčama.....	74
Pred izlogom cvjetarnice	75
Jutarnja zvijezda pozlaćen orah.....	76
Dugo u noć, u zimsku bijelu noć.....	77
Zaljubljena djevojčica.....	78
Mjesečina.....	79
Plavetnilo neba	80
Bacam srce pod tuđa stopala	81
Moja sestra nosi u grad mlijeko	83
Jutro	84
GOLUBOVI, SIRO TINJA I JA	85
I. Daleko su od mene oranice	85
II. Gospodin Lamian hrani golubove	86
III. Oh, kako je sirotinja beščutna	87
Pjesma Mariji	88
Htio bih pokidat žice.....	89
Sunce nad oranicama	92
DANI DJETINJSTVA	93
I. Moje igračke	93
II. Kiša u predvečerje	94
III. Lov na dúgu.....	95
IV. Ledeni kurjak	96
V. Djevojčica i ja	97
VI. Da sam ja učiteljica	98
VII. Računska zadaća	99

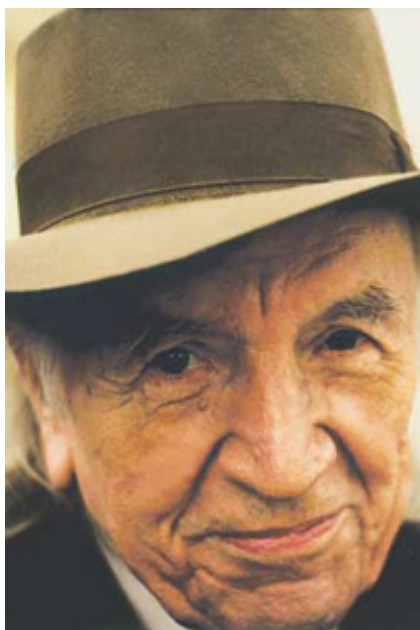
VIII. Hoću li ući u sobu gdje je sag	100
IX. Nosim sve torbe a nisam magarac	101
X. Moja baka blagosilja žita	102
XI. Dopisnica na ratište	103
XII. Mladež domovini	104
XIII. Danas trideset pete	106
O CIKLUSU PJESAMA <i>DANI DJETINJSTVA</i>	108
Večer nad gradom	110
Bilješka o tri vrapca	112
Goranov epitaf Skriven u planinskom lišću	113
Večernja rumen	114
Moj Dubrovnik	115
Intimna izložba crteža iz Raba	116
I. Sretoh jutros... ruže	116
II. Bio sam kao i ti	117
III. Što će se desiti »one večeri«	117
IV. Tiho plakanje	118
V. Hiljade mrtvih i ja	118
VI. Nevidljive ptice	119
VII. Daleko	119
VIII. Dva groblja	120
IX. Jednostavan život	120
X. Oranje mog oca	121
XI. Budući pjesnik	121
XII. Poruka iz daljine	122
XIII. Okrugli kameni stol	122
P. S.	123
Slike još nenaslikane	124
Školjka	126

Kasni žetelac	127
Veličanstvo mora	128
Majci mojoj	129
Spomen na djedovinu.....	130
Prsten.....	132
Ptice lete, u sumračje.....	133
Kad mene više ne bude	134
GOST U VUČEDOLU	135
II. Žuta ptica.....	135
III. U svibnju dođoh... ..	136
IV. Ima jedan mali Josip	137
V. Zapada sunce... ..	138
VII. Htio bih da zaustavim.....	139
X. Tri stabla	140
Kao da nema ni mrtvih ni živih, nikoga	141
Zabilježeno na groblju.....	143
Slušajući šumorenje hrasta.....	144
Može li čovjek... ..	146
Pjesmica za veliku i malu djecu.....	147
Vezan za zemlju	148
Smiješak neba.....	149
Godinama sam dolazio.....	150
Riječi zahvalnosti Suncu.....	151
Kapi rose na ružama	152
Svjetla i sjene grada	153
U šumi, s leptirom.....	154
Tajna sjenovite klupe	155
Pada snijeg.....	156
Zašto nisi kao vjetar	157

Čarolije	158
Uspomeni moje majke	159
Brijeg.....	160
Pjesanca o moru	161
Sa zvijezdama svojim u dubini	162
Oproštaj.....	163
Ali nije bilo nikoga	164
Prijateljstvo riječi.....	165
More u meni	166
Oblak	167
Stihovi o dúgi	168
Svjetiljka ljubavi	169
Ljudsko govorenje	170
Kako je ono bilo... ..	171
Sunce žarko, molim te... ..	172
Povratak u svoj dom	173
Na stolu kruh	174
Sve je već rečeno... ..	175
Ruža i njene sjene	176
List željan slave.....	177
Trenutak spoznaje.....	178
Prag djetinjstva	179
Oduvijek.....	180
Od iskona Svijeta.....	181
O krilatom konju	182
Gozba.....	183
Ad honorem et gloriam.....	184
Na grobu prijatelja.....	185
O riječima	186

Molba Munji nebeskoj	187
Lipanjska noć na Griču.....	188
Dom Tajnovitosti.....	189
Pogled kroz prozor	190
Bez tebe.....	191
Bijela žena	192
Čekajući prijatelja	193
Šenoin karanfil	194
HAIKU, 1.	195
Vraćanje u noć	195
VARIJACIJE NA TEMU: <i>Pijetao Nikole Šopa</i>	198
Ništa mi nije... ..	200
Lepet krila	201
Vrijeme je da se još jednom... ..	202
Što mi je šaputala jabuka	203
HAIKU, 2.	204
HAIKU, 3.	205
HAIKU, 5.	206
Ti koji mi daješ	210
Živjeti, u vječnosti	211
Oblaci	212
Oblaci, još jednom.....	213
Nekada, davno.....	214
Kroz prozor vidim.....	215
Klupa na Zrinjevcu.....	216
Doručak.....	217
Što sam prijateljima govorio u kavani »Dubrovnik« 4. 4. 2004.....	218
Pusta želja	219
Napisano u kavani »Dubrovnik«.....	220

O prstenu.....	221
Tadijanović o nekim svojim pjesmama.....	222
Visoka žuta žita	223
Balada o zaklanim ovcima.....	224
Oh, kako je sirotinja bešćutna.....	226
Metodički instrumentarij.....	227
Poticaji za daljnji rad	231
Rječnik.....	233
Impresum.....	235

Dragutin Tadijanović

Rastušje, kod Slavonskog Broda,

4. studenog 1905.

– Zagreb, 27. lipnja 2007.

PRIJATELJSTVO RIJEČI

Otkako znam za sebe
S riječima prijateljujem
Riječi su moja muka
Riječi su moja radost
Riječi su moje prokletstvo
Riječi su moja utjeha
Riječi su život moj
Otkako za sebe znam
S njima prijateljujem.

Zagreb, Gajeva ulica 2a
3. listopada 1981.

Dragutin Tadijanović jedan je od najvećih hrvatskih pjesnika. Rođen je u Rastušju kod Slavonskog Broda 1905. godine, kao jedno od šestero djece u obitelji, a u školu je išao u susjedno selo Podvinje. Svaki dan je satima pješačio do škole i natrag. Za razliku od mnogih drugih hrvatskih pjesničkih velikana, živio je dovoljno dugo da proživi dane slave i svekolikih priznanja. Umro je u sto drugoj godini!

Kad je imao devet godina oca su mu odveli u vojsku jer je počeo Prvi svjetski rat. Kako priča sam Tadijanović 1969. godine, *nakon trogodišnjeg boravka u Beču, gdje je kao vojni obveznik radio u tvornici municije, vratio se moj otac kući u jesen 1918. i sobom donio mali švicarski zlatni sat: poklonio ga je meni na trinaesti moj rođendan. (Nosio sam ga uza se u gimnaziji, na sveučilištu i u kasnijim godinama: sad se on »odmara« u mom pisaćem stolu!) Koliko sam puta, za vrijeme obuke, ili ispitivanja, pogledao na ovaj sat: hoće li školsko zvono uskoro zazvoniti? Sat je neumorno kucao u dosluhu s mojim srcem, i u gradu i u selu, pa se tako smjestio i u pjesmu Visoka žuta žita, gdje kuca i danas, kao onoga ljeta u Rastušju.*

Prvi susret s gradom Dragutin Tadijanović doživio je 1919., jer se dalje školovao u Slavonskom Brodu. Jedno vrijeme je pješice odlazio i od Rastušja do Slavonskog Broda i natrag. Potom je, kao đak viših razreda osnovne škole, živio u brodskom Samostanu gdje je imao svoju sobicu i tamo je napisao prve pjesme. U Zagrebu je počeo studirati šumarstvo, a nakon prekida upisao je i završio filozofiju i studij književnosti na Filozofskom fakultetu. Dok je bio student, živio je od poslova korekture za novine i knjige. Obnašao je mnoge dužnosti i poslove: tajnika Društva hrvatskih književnika, nastavnika, na Akademiji likovnih umjetnosti, urednika u Nakladnom zavodu Hrvatske gdje je uredio brojna izdanja sabranih i kritičkih djela hrvatskih pisaca. Sam je uredio sabrana djela Josipa Draženovića, Vladimira Vidrića, Janka Polića Kamova, Ivana Gorana Kovačića, te pet knjiga sabranih djela Antuna Gustava Matoša, a suurediavao je i sudjelovao u pripremi djela drugih hrvatskih književnika. Bio je i potpredsjednik Matice hrvatske, te ravnatelj Instituta za književnost i teatrologiju Hrvatske akademije za znanost i umjetnost (tada JAZU). Predložen je za Nobelovu nagradu, a bio je i počasni građanin grada Zagreba.

Pjesme je pisao i pod pseudonimom Margan Tadeon. Objavio ih je oko pet stotina u dvadesetak zbirki, a krug tema koje u njima pronalazimo kreće se od zavičajnih, intimnih, pejzažnih do gradskih i socijalnih (više o tome u bilješkama o knjizi *Srebrne svirale*; prvo izdanje 1960.). Njegove prve zbirke, kojima se pokazao kao izniman hrvatski pjesnik, nose naslove *Lirika* (1931.), *Sunce nad oranicama* (1933.), *Pepeo srca* (1936.) i *Dani djetinjstva* (1937.). Prvo izdanje druge po redu zbirke Državno tužilaštvo je zabranilo zbog vrijeđanja vjerskih osjećaja, pa je pjesmu *Molitva da dobijem na lutriji* morao preurediti i izbaciti neke stihove. Pojavio se u doba ekspresionizma i moderne, ali se nije svojim stihovima želio priklanjati ni jednoj dominirajućoj struji niti stilu, već je svoje pjesme gradio na intimnim doživljajima vezanim uz gore navedenu tematiku, i samotnim promišljanjima.

Nakon Drugoga svjetskoga rata više godina nije objavio ni jednu zbirku poezije, a onda je pjesničku šutnju prekinuo *Elegijom o pjesniku koji nije dugo godina pjevao* (1953.), te pjesmama *Prsten*, *Kad me više ne bude*, *Na grobu Georga Trakla*, *Ljudski vijek*, *Želiš li napisati pjesmu*, *Razgovor sa sjenom visoke planine*, *Sjeni Julija Klovića*. Sa zbirka-
Prijateljstvo riječi (1981.) i *Kruh svagdanji* (1986.) počinje pisati o zaslužnim ljudima koje je upoznao, bilo osobno, bilo književnim putem, o životu sa svojom suprugom Jeli-

com. Nadahnjuju ga novi krajevi u kojima prebiva, odmiče se od inspiracije rodnim Rastušjem. Piše i pjesničke minijature, primjerice haiku pjesme (*Otvoren prozor*, 2000.).

Kroz osamdeset godina javnoga života i književnoga djelovanja nadahnjivao se u pisanju egzistencijalnom filozofijom i različitim književnim smjerovima, citatima iz pročitane literature. Trudio se stvarati govorni tip stiha, dalek od svake patetičnosti, a blizak raznolikoj ritmičnosti, neobičnoj upotrebi pridjeva i drugih vrsta riječi. Stil mu je nadahnut biblijskim stilom i stilom Antuna Branka Šimića, kao i narodnim umovanjem.

Dragutin Tadijanović umro je u Zagrebu 2007. godine.

* * *

Zbirka pjesama *Srebrne svirale* prvi puta je tiskana 1960. godine, a sa svakim novim izdanjem – a bilo ih je dvadesetak (preko 200.000 prodanih primjeraka!) – dodavane su još neke pjesme. Njihov nastanak obuhvaća veliki raspon godina, od 1920. do 2003. godine. To je lako ustanoviti, jer je Dragutin Tadijanović pomno bilježio vrijeme i mjesto nastanka svake svoje pjesme.

U zbirci nema pjesme koja bi nosila naslov »Srebrne svirale«. Kada je u jednom razgovoru 2005. godine upitan kani li napisati pjesmu po nazivu svoje najuspješnije zbirke, Tadijanović je rekao kako »do sada nije došao na takvu ideju, ali da bi mogao napisati pjesmu s takvim naslovom«, što do smrti nije učinio. Naslov je odabrao prema jednoj narodnoj pjesmi.

Zbirka je podijeljena u dva dijela: *Romon mladog izvora* donosi mladenačke stihove nastale 1920.-1935. godine, uključujući i ciklus *Dani djetinjstva* u kojemu su najpoznatije Tadijanovićeve pjesme za djecu, a drugi dio *Večernja rumen* zrele stihove nastale, nakon petnaest godina pjesničke šutnje, od 1950. godine do autorove smrti.

Pjesme zastupljene u zbirci nastale su uglavnom u Tadijanovićevu rodnom Rastušju, potom u Slavonskom Brodu, Kolašinu u Crnoj Gori, na otoku Rabu, u Zagrebu. Karakterizira ih nerimovani stih, koji nije uvijek jednake dužine niti broja slogova. Isto tako, naći ćemo u ovoj knjizi pjesme vrlo različitog broja strofa, ali i različitog broja stihova među strofama iste pjesme. S time je u vezi vrlo dinamična ritmizacija Tadijanovićevih pjesama. Ponekad je dovoljna samo jedna riječ, izdvojena na kraju pjesme, da »zapečati« dojmове i potakne poetiranje.

Posebna je i Tadijanovićeva ljubav prema šumi, oranicama, klasju, žitu; prema blagu kao što su goveda, ovce, konji kojima je bio blizak u djetinjstvu i koje je doživljavao uvijek u radnoj i životnoj sljubljenosti sa roditeljskim domom i ukućanima. Stoga pjesma *Balada o zaklanim ovicama*, među pjesmama koje izriču poštovanje prema životinjama, ima još tragičnije značenje negoli što bi ga imala da nije smještena u ciklus *Dani djetinjstva*. Konji oru njivu a otac ih vodi i brine o njima, majka tka platno ili veze, sestre žanju

žito... Pjesme iz ciklusa *Dani djetinjstva* nastale su iz potrebe da se sačuvaju uspomene na seosko djetinjstvo i udaljeno vrijeme. Počeo ih je zapisivati kad je bio zaposlen kao ko-rektor, u Zagrebu. Taj posao bio mu je suhoparan, dosadan i naporan, pa su ga salijetale misli na rano školovanje i školske doživljaje. Pisanje tih pjesama za Tadijanovića bilo je kao da putuje kroz vrijeme i krijepi se, kako je sam napisao, čašom hladne vode. Iskreno je progovorio o svojoj intimi i osjećajima prema djevojčicama, ljubavi prema baki, odnosno prema muškim članovima obitelji (ocu i djedu), dužnostima koja je imao, životu u školi zasnovanoj na poštivanju autoriteta. Posebno su zanimljive pjesme u koje Tadijanović unosi vjerovanja i obredne običaje svoje bake, odlazak s njom na seoski sajam, svakodnevna duga pješačenja u školu.

U pjesmama izvan toga ciklusa dominiraju drugi motivi: ljubavna i erotska čežnja, morski i kontinentalni pejzaži, život u velikome gradu, doživljaj promatranja uličnih siromaha s kojima se katkad poistovjećuje jer je i sam znao biti gladan.

Poseban je status ciklusa pjesama *Dani djetinjstva* u krugu dječjeg pjesništva. Ove Tadijanovićeve pjesme su rano ušle u čitanke i udžbenike za osnovnu školu i djeca su ih rado čitala i dugo pamtila. Kad je ciklus prvi puta objavljen, u pjesništvu za djecu još se nitko nije okušao pisati slobodnim, nevezanim stihom. To je bila ugodna novina, jer su se stihovi nizali neusiljeno, prirodno i razgovorno, a pouka – ako je uopće bila – nije bila naglašena. U prvome planu uvijek je iskreni doživljaj. Gustav Krklec bio je objavio svoje *Telegrafske basne*, kratke pjesme s četiri stiha koje su govorile životinjskim likovima o humorističkim ljudskim situacijama. Ponekad su bile ironijski intonirane. Imale su karakteristike i epigrama, i basni. I Krklec je također napisao nekoliko antologijskih pjesama o svom seoskom djetinjstvu. Tadijanović i Krklec tako su na najljepši mogući način, sjajnim pjesmama, označili prijelaz prema suvremenoj poeziji, kakvom će se javiti Grigor Vitez i smjestiti liriku za djecu i mlade uz sam bok europske i svjetske književnosti.

»Tko da se poslije tolikih godina sjeti koji je to, i kakav, bio trenutak kad je moja ruka posegnula za papirom i olovkom, ili tintom, da napiše prvu pjesmu? Čovjek može, iz mutnih sjećanja, da izvuče samo neke jasnije slike: najranija, iz ljeta 1918. godine, dok još nisam navršio ni trinaestu, prikazuje mene s Ivom Miškinim, u Rastušju, u našem vinogradu, na Marica brdu, odakle se vidi Brod i vijugava Sava, kako se preko čitavog dana dovikuje-mo slažući pjesme: u desetercu, to se zna.

No, u kojim sam trenucima, u ono blaženo doba, bio doista pjesnik?

Od proljeća do jeseni, a naročito ljeti, nedjeljama popodne, čim bi se sunce stalo naginjati k zapadu, ja bih se neopazice penjao na ravni vrh brijega, kod ulaza u Rastušje, i tamo, nevidljiv bilo kome, među borikama, na travi, stajao ili hodao, ili ležao nauznak, pa satima razmišljao, sanjario, sve dok se ne bi pokazala zvijezda Večernjača.

Nikad me, kasnije, nisu prožimale beskrajne slutnje nečega neiskazanog, slične onima koje su mi tada srce ispunjale do dna. Vjerovah da sam pjesnik za kojega još nitko ne zna, ali će saznati kad žetva moja dozri.

Kao pčele oko košnice, uglavi su se vrzle misli, jedna za drugom, jedna ispred druge, dižući me od zemlje i noseći me u nepoznat kraj. A nisam ih još umio iskazati skladnim riječima.

Sve papire s mojim pjesmama iz tog doba, do moje petnaeste, uništio sam. Davno. I započeo iznova, od jeseni 1920. Odonda, kroz desetljeća, izažimam u pjesme svoj život, mlad i sladak, zreo i trpak.«

Dragutin Tadijanović

dr. sc. Diana Zalar

PRIJE ČITANJA...

- Na portalu e-Lektire za ovo djelo pripremili smo [audiomamac](#). Poslušajte ga, ili pogledajte njegov prijevod na hrvatski znakovni jezik.
- Spomenik pjesniku Dragutinu Tadijanoviću nalazi se u Slavonskome Brodu, u parku pokraj franjevačkog samostana u kojemu je pjesnik stanovao dok se školovao u Slavonskome Brodu. Na spomeniku je uklesan stih iz pjesme *Sunce nad oranicama*:

*I kad nikog od nas
više ne bude
sjat će sunce
nad oranicama*

Razmislite o značenju tih stihova!

Izvor: [Wikipedija](#)

Promotrite fotografiju samostalno ili u suradnji s drugim učenikom. Što mislite, zašto se u gradovima postavljaju spomenici pjesnicima?

- Koji još pjesnici imaju svoj spomenik u nekome gradu? U vašem gradu?

Što mislite, zašto su pjesnici i poezija bitni? Kakav bi svijet bio bez pjesnika?

- U bilješki o piscu možete pročitati neke činjenice i zanimljivosti iz pjesnikova života.
- Sam je pjesnik napisao: »Zašto pišem? Nije tako jednostavno da se kaže. Zbog moranja, vjerojatno zbog potrebe da se nastavim i poslije smrti, da ostavim znamo sebi; da otkrijem svoje trpnje i tihe radosti nepoznatima, i današnjim i sutrašnjim, i da ih možda utješim, razveselim prijateljskom riječi.« (D. Tadijanović, Zagreb, 1957.)
- Pogledajte HTV-ovu biografiju ovog našeg poznatog pjesnika koji je doživio 102 godine starosti:
https://www.youtube.com/watch?v=CKqA_Cu92sc
- Poslušajte kako sam pjesnik recitira svoju pjesmu *Da sam ja učiteljica*:
<https://www.youtube.com/watch?v=wKKT7b69c68>
- Možda će i vas ove pjesme utješiti i razveseliti! Možda će bar neka od njih progovoriti upravo vama i pomoći vam da sami sebe bolje razumijete!

- Proučite sadržaj zbirke *Srebrne svirale*. U koje su cjeline pjesme razvrstane? Što možete zaključiti iz naslova cjelina?

Zabilježite svoja očekivanja pisanim ili govornim zapisom. Nakon upoznavanja sadržaja zbirke ponovo ćete se vratiti na svoje bilješke.

Zabilježite pisanim ili govornim zapisom naslove pjesama koje već možda poznajete. Gdje ste se s njima susreli?

Romon mladog izvora

LUTANJE

Samotan lutam večernjim ulicama.
Na svakom uglu, visoko, svjetiljka sja:
Stotinu uglova, stotinu svjetiljaka,
Al nigdje nema tebe... Tebe nema.

Brod (Samostan), listopad 1920.

SAMOSTAN

Pokraj rijeke
Stari samostan.
Siv. I tih.

U kutovima mirne
Ledene sjene.
Mlada duša,
Sama, tuguje.

Pun sjenā tišine
Samostan kraj rijeke,
Star. I samotan.

Brod (Samostan), ožujak 1921.

SAMOĆA

Adin Ganan živi u bijeloj sobi.

Soba mu je svijetla, mirisna:
Crni stolovi, slike,
Starinske mudre knjige.
Na ormanu miriše lanjsko voće:
Žute dunje
Mirisavke.
Soba mu je mirna, radosna.

U bijeloj sobi živi Adin Ganan.

Pod prozorima voćnjak rascvjetan,
U ružičastom cvijeću
I mirisima rosnim.
Kosovi crni dolete
Na mlade grane zelene
Pa žutim kljunom pjevaju
Vesele pjesme ljubavi.

Adin Ganan živi u bijeloj sobi.

Brod (Samostan), travanj 1921.

PJESMA O ČOVJEKU I SUNCU

Zaogrnuv tamni plašt,
Čekat ću osvitak dana.

I poći zatim na pute daleke:
Kroz dozrela polja i livade zelene,
Preko vodā, planinā, dolinā
Do devetoga brda.

A Sunce još neće
Planuti na mene!

No kad stupim na vrh,
Izaći će Sunce, veliko, sjajno,
I zaliti mene, Vječnoga Bježača,
Srebrnim i zlatnim zrakama.

Pružiti će se moja sjenka
Duboko.

Stajat ću na vrhu dugo, dugo, dugo.

Sunce će me milovati blagim rukama.
A ja ću biti na vrhu sâm.
Zaviknut će grlo moje Suncu:
Pobijedio sam mrak,
Savladao sam žalost...
Sad sam radostan, jak.
Vječan sam kao i ti, Sunce!

Najzad ću početi da se spuštam, lagano,
S vrha u dolinu.
Sunce će me pratiti neprestano.

Moja će sjenka bivati sve manja,
Sve tanja:
Nestajat će me, polako, u dolu.

Pa ću se okrenuti vječitom Suncu
I pogledati na vrh:
Ugledat ću Drugoga čovjeka
Gdje ide mojim stopama;
Čovjeku ću se nasmijati,
A Suncu šapnuti, malen:
Tko može s tobom, Sunce?

Nestat će mene
I moje sjene

U dolini mraka.

Brod (Samostan), travanj 1921.

GDJE SU MLADI DANI

Gdje su dani moga djetinjstva
Koji se više nikad neće vratiti?

Gdje su noći zvijezdā,
Duboke, tajanstvene,
Kad sam ručice pružao
Da s neba uberem krupnu, žutu zvijezdu?

Gdje su zimnje večeri,
Kraj ognjišta kad bi mi baka
Pripovjedila o dragom Bogu
U bijeloj bradi dugačkoj?

Gdje su tajni, slatki časovi,
Kad mi je srce dječaćko
Zakucalo živo, plašljivo,
Čim bi mi se ukazala ... ti?

Brod (Samostan), svibanj 1921.

POZDRAV ŠUMI

Pozdravljam te, zelena šumo, velika.
Pozdravljam te u ovo jutro mirisno
Kad se granje pod teškom rosom savija
Blistajući na sunčanoj svjetlosti.
Korijenje tvoje crnu zemlju sapinje,
A stabla stoje čvrsto kao divovi.

O, šumo, zelena šumo!

Ja volim miris tvojih cvjetova
I šuštanje lišća na granama.
O, kako volim tvoje hladne izvore,
I mahovinu, i bilje, i košute.
Volim te kao majku, šumo.
Tebe i tvoje ptice.

Brod-Rastušje, potkraj lipnja 1921.

STOPE U SNIJEGU

Sinoć sam prolazio gradskim ulicama.
Svjetiljke su žuto gorjele,
I nigdje nije bilo nikoga.
Padale su sitne zvjezdice:
Bijeli snjegovi.

Prolazio sam, sinoć, gradskim ulicama.
Snjegovi su stope moje posipali,
Zasipali.
Tiho.

Ja volim ići snježnim ulicama,
Kad gore plinske svjetiljke
I hladna svjetlost pada na snijeg suh.

Jutros je bio trag mojih stopa okrenut:
Kako se kući vraća.

I nezasut.

Brod, Berislavićeva ulica 7, 18. studenoga 1921.

RANO SUNCE U ŠUMI

U zelene krošnje uleti
Proljetni vjetar,
Mlad.

Sunčeve tanke strelice
Probodoše lišće
I grančice
I stabla:
Čitava se šuma zanjihla,
Zasja.

Rosnati cvjetovi,
Bijeli,
I listovi,
I male ptice,
Pozdraviše sunce
Veliko.

A sjenke granatih stabala
Narisaše,
Kao prsti,
Raznolike
Likove
Po travi
Na kojoj se blista rosa kao suze.

Brod, Berislavićeva ulica 7, 1. svibnja 1922.

VEČER

Sunce porubi oblak svileni bakrenom crtom.
 Sjene stabala na brdima
 Siđoše u doline:
 Sunce pade za rub hrastika.

Zatim se, nenadano, iza oblaka,
 Pomoli mjesec pun:
 Nemirne sjenke zatitraše
 Na cesti, i u mračnim šumama.

Ja stojim na mjesečini, pod jablanom,
 I mislim na te.

Rastušje, 22. srpnja 1922.

MLADIĆ U TRSJU TUŽAN

Na brijegu vinograd s vidikom na rijeku.

U trsju stoji mladić;
 čeznutljiv pogled šalje
 dalekoj, blistavoj rijeci:
 »Rijeko, nosiš li možda
 meni od Jelene pozdrav?«
 (Jelena, djevojka mlada,
 živi u neznanom kraju,
 kud rijeka daleka teče.)
 Blistava rijeka šuti
 i teče nečujno dalje:
 »Oblače, maleni, bijeli,
 možda mi ti nosiš pozdrav?«
 Oblak šuti visoko
 i plovi nečujno dalje.

U trsju stoji mladić
 I gleda rijeku daleku,
 I gleda oblak lak.

Sâm, i žalostan.

Rastušje (vinograd), 16. kolovoza 1922.

KIŠOVITI DANI

Nebo zaogrnilo ogrtač mrk, jednolik, umoran.
Ujutro rano počela kiša srebrna,
I sipi, i sipi, uz lagan šum,
Neprestano.

U sobi mrak. Blijed, bolestan.
Bljesne,
Zagrmi,
Sijevne
Munja
Te malo
Zasvijetliv
Nestane
Zauvijek.
Nepoznat glas, uz posao, pjeva
Poznatu, staru ariju,
Neprestano.

Ovi dani kišoviti, mrakom oviti,
Rastužiše me;
Počeo sam čeznuti za plavom ljetnom večeri,
Kad bih dragoj djevojci dolazio nasmijan.

Brod (Zvjerinac), 25. rujna 1922.

RASTANAK U JESEN

Zaboravi vedro ljeto: i sunce, i žito zrelo;
Zaboravi milovanja u večeri meke,
Sreću srdaca naših.

Jesen je, Lelijo, jesen:
Kišna i siva jesen,
I treba da se mladi rastanemo.

Lišće u tvom vinogradu
Požutjelo, osušeno,
I većinom popadalo
Po umornoj crnoj zemlji.

Jesen je, Lelijo, jesen:
Kišna i siva jesen,
I treba da se tiho rastanemo.

Zaboravi vedro ljeto: i sunce, i žito zrelo;
Zaboravi milovanja u večeri meke,
Sreću srdaca naših.

Brod (Zvjerinac), 24. listopada 1922.

KAD PROLAZIŠ IZNENADA...

Kad prolaziš iznenada kraj mene
 Htio bih te uhvatiti za ruke.
 Al se brzo želje moje stišaju:
 Ja ugledam ispred sebe anđela,
 Te me gleda nestašno, i veselo,
 I smiješi se, i sitno, sitno korača.
 O, oči moga anđela, ogledala sreće!
 U vama se nigda, nigda lik moj smirit neće.

Brod (Zvjerinac), 14. studenoga 1922.

OGLEDALA SREĆE

Mladić i djevojka nose
U srcu mladost vedrine.
Jutrom, kad prolaze cestom,
Drže se za ruke, nježno.

Ruka je djevojke topla:
Mladić se njom poigrava.
Djevojka veselo gleda,
Smiješi se, žurno korača.

Oči su im pune radosti.
Oči su im ogledala sreće.

Brod (Zvjerinac), 14. studenoga 1922.

TI I MOJE SRCE

Te tvoje modre oči, u polju lanovo cvijeće,
Teške i crne kose, oblaci kišni u tmini,
Zanesošće moje srce, nenadano, u visinu:
Ono sad kuca puno miline i novih naslada.

Pomišljao sam, zabrinut:
Umorno je moje bijedno srce
I tko će da mu daruje snagu
Novu?

Brod (Zvjerinac), 10. prosinca 1922.

TUŽBALICA ZA VINOGRADOM

Vinograd je moj svenuo, neveseo.
Neveseo, i ja venem,
I ja za njim venem.

Za vinogradom svelim, neveselim,
Neopazice nestaje
Mladost moja, sjenka blistava.

U tišini iščezava sjenka mladosti,
U zaboravu,
U naborima žalosti.

O, zašto je vinograd moj uvenuo,
Neveseo,
Vinograd moj zeleni?

Rastušje, 31. prosinca 1922.

USPOMENE

Jesenas sam ostavio
Sedam zrelih jabuka
Da uvenu na granama,
Neuzbrane. A kad bi večer
Raširila crna krila,
Grlio sam, pod jabukom,
Djevojku, i šaputao
O uštapu koji viri
Iza bijelih oblaka.

Brod (Zvjerinac), 22. siječnja 1923.

PJESMA O DUNJI I PTICI

Zrela, žuta, mirisava dunja
 Na stablu visòku
 Neotrgnuta ostala
 Jesenas.
 I uvenula.

Sa stabla mirisne dunje
 Ptica
 Odletjela.
 Odletjela preko voćnjaka
 U šumu dubòku; u šumu gustu, pustu.

Ni dunje ni ptice
 Nema.
 Nema
 Ni ptice ni dunje.

Brod (Zvjerinac), 29. siječnja 1923.

SUSRET

Kad ugledam, gdje mi
U susret koračaš,
Vidim plahu košutu
Kraj šumskog izvora.

Moju dušu obuzme
Silna radost života:
Izvadiвши ludo srce
Na dlanu bih ga pružio

Tebi...

Brod (Zvjerinac), 13. veljače 1923.

PUSTOŠ

Nigdje nikog nema:
Ni čovjeka, ni ptice.

Prolazim kroz tišinu.

Pusto mi je srce.

I žalosno lice.

Rastušje, 1. travnja 1923. (Uskrs)

NOĆ BEZ JABLANA

Večeras je srušen
Jablan, pored potoka.

Umrle su tvoje grane,
Viti jablane;
Nikad više nećeš
Lišćem šumiti.

Noć dohodi crnim korakom.
Jablan sniva mrtvim snom.

Ja sam žalostan.

Možda zato što je srušen
Jablan, a noć dolazi?

Rastušje, 1. travnja 1923.

NEBO

Nebo je modro platno
Na kojem nevidljiva ruka
Bez prestanka nove oblike slika:

Pogledaj, u dnu neba slatko pase
Stado ovaca u bijelim runima.
Gdje im je pastir?

Rumeno cvijeće cvate
U mirisu
Do neba.

U nebeskim pašnjacima
Moja draga baka
Čuva goveda.

Brod (Zvjerinac), 15. travnja 1923.

SAM

Sjedim sâm u dolini, na travi. Tužan.

Znam

Da se ti na ravni zabavljaš... s njim.
Od radosti, smješkaš se besprekidno.

Volim te!

Zar da se uspnem na ravan?
Tebe bih vidio.

Ti?

Okrenula bi svoju zlatnu glavicu
Od mojih pogleda.

Sjedim sâm u dolini, na travi. Tužan.

Brod (Zvjerinac), 1. svibnja 1923.

OTVORI MI VRATA, GRVICE

Kaži mi, Grlice,
Zašto nosim suze u crnim očima?
Znaš li da stoka pase travicu zelenu,
A svirala svira sitne pjesmice
Od ljubavi i od crne zemljice?
Ta zašto me ti ne voliš?... Grlice!
Dva jareta, dva jareta skaču veselo
I krškaju se mladim rozima:
Runo im je mekano, kudravo.
Sestro moja! ti što predeš vunu ovčiju
Čuješ li ti moje jecaje?
Srce moje i misli moje gorom lutaju:
Zapadnu li kruti, duboki snjegovi,
Zapalit ću žutu lampicu.
Zapalit ću lampicu
I otići u planinu... Grlici.
I zakucat ću na smrznut prozor, Grlici
Otvori mi vrata, Grlice!

Brod (Zvjerinac), 6. svibnja 1923.

MISAO NA TEBE

(Spomen na Dubrovnik)

Trepere zvijezde na visòku nebu.
Na obali morskoj, kraj Grada,
Sjedim sa dragim prijateljem
I razgovaram. Sluša nas čempres.

Grad šuti, kasno u noć,
Pod gorom, nijem i mrk.
A burno more mrmori,
O tvrde hridi udara.

O, moja djevojko mala,
Kako je divno gledati
Treptanje zvijezdā na nebu
I sabran slušati beskrajno
Šumorenje mora u noći.

Djevojko mala, kada bi znala
Koliku osjećam ljubav
Prema moru nemirnom,
Krupnim zvijezdama i nebu
U noći tamne modrine.

Ali i od te ljubavi goleme
Još je snažnija misao na tebe.

Brod (Zvjerinac), 25. svibnja 1923.

SNOVE SNIJU STARI MASLINICI

Snove sniju stari maslinici;
Zelène se rodni vinogradi.
Žarko sunce žeže sa visine
Kamen tvrd i zelene doline.

Na stablima žuti limunovi,
I masline, i slatke naranče,
Šalju miris raskošno u prostor,
Kud prolazim ja i moja sjenka.

Vjetar njiše vitkim čempresima
I grmovljem rumenih ružica
I zelenom granom, rascvjetanom.

More mirno. Vali pozaspali.
Ponad mora bijeli galeb leti.
Tko će rijeti, kamo galeb leti?

Brod (Zvjerinac), 25. svibnja 1923.

U SLAPU ZELENE MJESEČINE

U slapu zelene mjesečine
 Ti voliš cvijeće
 Ti voliš nebo
 Marijo
 Moja se duša nagine prema tebi
 Ja volim cvijeće
 Ja volim nebo
 Marijo
 Prema tebi moja se duša nagine
 Volim te
 Zašto sam tužan
 Marijo
 Nebo je cvijećem osuto
 Nebo je puno anđela
 Ima li za nas tiho mjestance
 Osuto cvijećem
 Marijo

Brod (Zvjerinac), 11. lipnja 1923.

ČEKANJE U DRVOREDU

Jutro. Drvored prazan.
 Krošnje zelene.
 Nema nikoga.
 Gdje su ljudi koji su ovdje
 Bili i koji će još biti?
 U drvoredu nikoga. Samo ja
 Na klupi sjedim, sâm, i čekam:
 Djevojko moja, gdje si?

Brod (Klasije), 21. lipnja 1923.

VISOKA ŽUTA ŽITA

Kada u rumene zore
 Ili u jasna jutra
 Prolazim
 Poljima rosnim
 Gdje mlad vjetar njiše teške klasove
 Visokog žutog žita,
 Iznenada stanem;
 I gle!
 Moje srce, od radosti, glasno kuca
 Kao zlatan sat.

Rastušje, 4. srpnja 1923.

DJEČAK U SJENI VRBE

Nad livadama šumē ljetni vjetrovi
 I pokošenog sijena nose miris, topao.
 Potok teče bistar; lagano,
 U žuborenju.

Vrba spušta mekane grane
 Na ledinu.
 U sjenci vrbe stoji dječak.
 I pjeva.

Rastušje, 8. srpnja 1923.

HRASTOVO LIŠĆE ŠUMORI, ŠUMORI...

Vjetar šumī dolinom i brežuljkom
Šumovitim. Popev se nà hrâst, gledam
U daljini sivu rijeku, širòku,
Kako se blista i vâljà ko zmija
Pretpotopna. Tamo je ljubav moja,
Nesuđenica. Pa sam zaključio
U vinogradu, na hrâstu, visòko,
Da ne mogu bez ljubavi. A svaki
Čovjek povjeruje u rođenu Smrt;
Umrijet ću, umrijeti (ima vremena!).
Otac mi kazuje: »Volim slušati
Kada stričaci zriču u travama,
U vinogradu, u noći zvjezdane,
Ili uveče, pred sunčev zalazak...«
Plakat ću možda, u kasne večeri,
Kad neveni uvenu, suze presuše;
A djevojka iz daleke krajine
Neće umrijeti ni ove jeseni,
Ni druge, ni treće, nego kasnije...
Mladiću, pjevaj sazreloj djevojci
Koja žudi tvoju snagu. A lišće
Na hrastu šumori, muklo šumori...

Rastušje, 14. kolovoza 1923.

ONOJ KOJU NASLUĆUJEM

Jesmo li nas dvoje
Daleko jedno od drugog?
O, kad bih mogao znati
Ima li plavo čeznuće
Između nas dvoje?...
Ti si mala djevojčica
I imaš crne oči,
Dva plamena crna,
A ja sam možda tvoj
Skromni, dragi pjesnik
Koji bi htio tebi da pjeva
Pjesme srca, vesele, bez rime:
A ne znam ni gdje si
Ni kako ti je ime!

*Brodsko Brdo (Berkovićev vinograd)
18. kolovoza 1923.*

GRLICE

Nad mojom glavom, visoko,
Miruju bijeli oblaci:
Svilene marame, rastrgane,
Nemarno porazbacane.

Ponad livade zelene
Proletješe grlice
Strelimice,
Jedna za drugom.

Gdje je moja djevojčica,
Plava grlica?

Grlice, gle,
Iščezoše,
Odletješe
U lug zelen

Nad kojim, u visinama,
Miruju bijeli oblaci.

*Brodsko Brdo (Berkovićev vinograd)
19. kolovoza 1923.*

ROMON KIŠE

Rominja kišica tihana.
Vjetar se ljulja u granama.
Oblak se diže iz bezdana.

Misli lete k tebi, Neznana.

*Brodsko Brdo (Berkovićev vinograd)
19. kolovoza 1923.*

SANJAM KAKO IDEM PORED TEBE

... ali kad te u daljini ugledam,
 Prelazim na drugu stranu, protivnu,
 Gdje me nećeš opaziti
 Između prolaznika mnogih.

Pred tobom se sakrivam
 Za uglove ulične
 Ili za široka stabla.
 U noći, sanjam kako idem pored tebe.

Rastušje, 11. rujna 1923.

JESENSKO PISMO

Prošla je berba, mило moje srce,
I nema na trsju grozdova.
Na lozama se lišće trese kao ruke staraca.

Boje se u zemlju vraćaju.
Boje se tope, i nestaju.

Nema više radosnog zalaženja sunca
Za plave planine.
Nema zlatnoga neba.

Jesen je kolibu sagradila u bregovima našim
Srebrno grlo tvoje
Neće odzvanjati više zelenim dolinama

Niti će oči tvoje gledati blistavilo bójá
Na nebu i na zemlji.

Jesen je pokopala svijetle boje:
Vinogradi i šume plaču
U tamnomu lišću.

Rastušje, 7. listopada 1923.

GRMLJAVINA

Grmi... I munje se hitaju...
Kad bijah malen,
Baka mi je pripovjedila,
Dok je grmjelo, da se to sveti
Ilija vozi nebom
U kolima ognjenim;
A kad se naljuti
Na zločestu djecu,
Odapne strelicu od vatre;
I tad zagrmi, strahovito.
No, poslije, čuo sam
Od učenih ljudi,
Da je grmljavina
...»Učinak elektriciteta«...
Meni se bolje dopadalo ono
Što mi je nekada
Kazivala baka.
A sada
Kiša pada,
Krupna, topla kiša.
I grmi... I munje se hitaju!

Rastušje, 11. travnja 1924.

DOSADNA HLADNA KIŠA

Provincijsko popodne. U gradu,
Radnici prokisli
Zgrću blato s ceste,
A po njima
Sitna kiša
Pada, hladna,
Iznenadna.

Presvijetli sjedi u naslonjaču
I gleda kroz dugačka stakla,
Odmaknuvši svilene zavjese,
Kako radnici kisnu
Ispred njegove kuće.

On misli: »Dosadna kiša...
Blato... Provincija... Užas...«
I odbija plave kolute dima
Mirisavog, žutog duhana.

Rastušje, 11. travnja 1924.

ZAGRLJAJ

Ti si u svom vinogradu,
Nedaleko od mene,
I ne slutiš da ti pišem
Pismo iz osame.

Jutros rano dođoh
U svoj vinograd:
Misao je moja
Odlutala odmah

Preko brda, k tebi... u zagrljaj.

Rastušje (vinograd), 3. kolovoza 1925.

NAD VINOGRADOM SUNCE I OBLACI

Sunce jarko
Sipa tople strelice
Na grozdove
U dozrijevanju.

Jarko sunce
Tešku glavu sagiba
Dok ne padne za goru
Zelenu, tajanstvenu.

Razgoni vjetar oblake, nebeske putnike.
Nad vinogradom prelijetaju grlice.

Rastušje (vinograd), 3. kolovoza 1925.

NIKAD VIŠE

Uvenuše rujni cvjetovi
Tvoje i moje ljubavi.

Nikad više
Neću gledati
Tvoja dva oka
Duboka.

Rastušje, 26. kolovoza 1925.

LELIJA

Srce je moje skršeno, a tebi je ime Lelija.
I ovog proljeća žubori potok kao i proljetos
Kada si ti bila u Rastušju.
Gdje si, Lelijo, gdje si?
Vrbe uz potok rastu mekane kore.
Proljetos
Sjeđasmo ukraj potoka: Ti i ja.
Ustavši odrezah granu vrbovu
I sagradih sviralu sitnu,
Ja, Lem.
Kada ti dadoh sviralu
Potok je žuborio, žuborio:
Ti si u sviralu svirala
Kao vjetar što dolijeće s bregova.
Ja, Lem,
Nagnuh se, kradom, nada te:
U njedrima tvojim mirno, mirno ležahu
Dva mala, bijela janjeta.
Gdje si, Lelijo, gdje si?
I ovog proljeća žubori potok kao i proljetos,
Kada si ti bila u Rastušju.
Srce je moje zgaženo, a tebi je ime Lelija.

Rastušje, 4. travnja 1926. (Uskrs)

DJEVOJKA NA PROZORU

S karanfilom u ruci, virila je iza zavjese.
Ugledavši mladića crnih očiju,
došla je na prozor i, tobože nehotice,
mahnula karanfilom.
Nasmiješio se.
Nije ga još nigda vidjela,
ali čim on pogleda na prozor,
prinosi ona karanfil k ustma i ljubi ga.
Kad je otišao, dugo je gledala karanfil.
I bila je, malo, žalosna.

Došao je, zatim, drugi. Plav i vitak.
I mahne joj rukom, veselo.
Ona se nasmiješi.
I poljubi crveni karanfil.
I pobjegne, brzo.

*Zagreb, Petrinjska ulica 26a
15. travnja 1926.*

MOJE PJESME

Mnogi su, prije mene,
Pisali pjesme.
Zar je potrebno
Da i ja pišem?

Ne bi li ljepše bilo
Da gledam
Kako trešnje cvatu
I oblaci putuju?

Zar nisu tvoja usta
Slada
Od mojih pjesama?

Nisu li pogledi tvoji
Ljepši
Od mojih pjesama?

*Zagreb, Petrinjska ulica 26a
16. travnja 1926.*

JELENA VEZE

Pod kruškom u cvatu
Ona maramu veze.
Stara kruška na vjetru glavu sagiba.

Na mladoj, dragoj ruci
Prsten zeleni.
Jelena sluša: u daljini šumē jaseni.

U vezenju, u mislima skrovitim,
Čini joj se da on dolazi.
Al ne! To vjetar ljulja granje zaspalo.

Ona veze
Ispod kruške zlatnu maramu.
Zar ne čuje, u daljini, žamor svatova?

Zagreb (Tuškanac), lipanj 1926.

ZAPALI SVJETILJČICU

Vjetar nosi lišće jesenje. I mene.
I mene se tuga odavna dotakla:
Crna krila šúme muklo i duboko... nada mnom.

Zapali svjetiljčicu, srce, žalosti moja!
Oblaci nose u skutu noć i nemir.

Zapali svjetiljčicu, srce moje. Mrak je.

Zagreb, Savska cesta 14, 14. siječnja 1921.

VRAĆANJE U NOĆ

Sivim putem kosci se, šutke, vraćaju
Noseći miris pokošenih livada:
Oštre im kose zaspale preko ramena;
Žar duhana, zdaleka vidljiv, pred tamnim glavama.

Rastušje, 15. srpnja 1921.

ČEZNUĆA

I nad mojim zavičajem, nad žitnim poljima,
Lutaju teški oblaci
Kao ponad bujne šume te
Kojom sad koračam, bez tebe.

Šuma je moj prijatelj jedini:
Pred njom je srce moje
Otvoreno, milo, u tišini
(Molitvenik u ruci pobožnoj).

Šumi kazujem: Za oblakom tugujem,
Za oblakom iznad kuće... njezine.
U šumi, samotnik, drhtim, šapućem, ludujem:
Ja volim srce slomljeno, srce Lelije.

O, kad ću, kada ću gledati
Oblake krupne, vunaste,
Koji u potmulom šumoru
Daleko, daleko putuju... nebom zavičajnim!

Zagreb (Tuškanac), 15. lipnja 1928., petak

ŽENE POD ORAHOM

U predvečerje pred kućom krošnje mirišu
I toplo se mlijeko puši iz punih muzlica.

Pod orahom sa lišćem širokim
Mlade žene vezu marame.

Ja prolazim pokraj njih, zbunjen i neveseo,
I pozdravljam.
Njihove se kose kao žitno klasje zatalasaju.
One spuste vez na koljena.

I slatko mi se smiješe, bezbrižno:
I ona s crnim očima, i baršunastim,
I ona s očima zelenim
Kao trava proljetna poslije kiše.

Odlazeći od njih, zanesen,
Mene muče vrele žudnje.

Mene more misli uzaludne
Na te mlade žene pod orahom.

*Bileće (Hercegovina; Kasarna, Učionica 13. čete)
28. travnja 1929., nedjelja, poslije podne*

ZLATNIM PTICAMA

Umornih nogu hodim prašnim cestama
I pjevam turobnu pjesmu zlatnim pticama:

Ptice nemaju polja, ni vinograda rodnog, ni kuće;
Ne žanju njive svoje, ne gaze u kacama grožđe,
Ali ih zora budne nalazi, s pjesmom u žutome kljunu.
Okisle od pljuska u gori, one se kriju med lišće.

I ti si, dušo moja, ptica pokisla: crna
Ptica u mraku. Da.
Preda te nije, na vidiku, postavljena trpeza teška
S bogatim jelom i vinom. Ti nemaš ni prazne čaše.

Tebe su gazili gazili, kao po ulicama blato.
Dušo, ptico zlatna!

Rastušje, 19. kolovoza 1929.

MIRIS LJILJANA

Sumračje blijedo u bezglasnoj sobi.
Zastori su spuštteni.
Umorne moje trepavice, i one su sklopljene!

Ja vidim dvije svijeće voštane. Zapaljene
Pored njenog odra.

Ona tako mirno spava. Nepomična.
I smiješi se. Ljiljani su oko odra
Ukočeni.

Samo njihov miris lebdi oko odra.
Ona spava. I smiješi se.

Ispuni se želja tvoja, *Lelijo*, srce!
Šuma od ljiljānā bijelih oko tvog odra
Miriše.

Rastušje, 26. i 27. kolovoza 1929.

ZEMLJA ME ZOVE

Zemlja me zove, zemlja me zove: moja mati.
Otvora mi srdačno vrata, crna i glomazna,
I čeka me da uđem u odaju njenu jednostavnu,
U odaju tihu i bez sunca.

Majka me zove: — Dođi, lezi, usni!
Pokrit ću te lakim pokrivačem,
Pokrit ću te lišćem žutim, lišćem svenutim!

Crvi zemlje, moje matere,
Dugo će se mnome naslađivati:
Bogata će biti gozba u lijesu momemu!

Vezi mi, zemljo, vezi od trave mekani sag
I pokrij me njime umorna
Kad snivao budem između crvi.
Nada mnom će, u vjekove, drhtati zvijezda sumorna.

Rastušje, 1. listopada 1929., utorak

ŠUME SNIVAJU

Izlazim u noć. Žaloban. I lutam.
Cesta mi pruža dlanove mrke: gazi!

Oblačje prekri plavetnilo neba,
Dok vjetar, skitalac star, za rubom šume drijemaše:
U ruci mu svinut štap,
Za pojasom zataknete svirale.

Mrak, pretežak mrak
Liježe na lubanju moju
I razgovara sa mnom kao brat.

Iznemogao, pružim se po travi
Te nasloniv uho čujem srce zemlje:
Udara, udara, udara.

Šume okolo mene, u povorkama, snivaju.

Rastušje, 3. listopada 1929., četvrtak

BALADA O ZAKLANIM OVCAMA

Pastirica blijedog lika, niz obronak, u svitanje
Goni dvanaest ovaca, mekih runa,
U grad sneni na prodaju sitom mesaru.
Na čelu im ovan vitorog.

Eno ih, gle! bez bojazni uđoše,
Bezazleno, u povorci, jedna za drugom,
U dvorište gradske klaonice:
Tu stadoše u ugao, u hrpi, stisnute.

Mesarski ih pomoćnici, šutljivo,
Odvukoše kao kurjaci:
Nijedna se više natrag ne vrati.
Danas je svetkovina: stoka se kolje za gozbu.

Okrutne ruke snažno svaku obore:
Bez opiranja, pritisnuta koljenom,
Dočeka ona smrt od noža, u krvi.
Dvanaest ovaca visi o stupu gvozdenom.

Ugasle oči; runo krvlju polito; noge slomljene.
Javlja se sunce za obronkom... Na povratku,
Pastirici se čini da čuje, u daljini, muklo blejanje.
Pašnjak blista rosnatom travom, u suncu.

Kolašin (Crna Gora; Kasarna), 27. srpnja 1930.

PRED IZLOGOM CVJETARNICE

Bljedičast, uveče stanem ispred golemih stakala
I spazim u ogledalu zelenkastom svoj lik.
Na me padaju cvijeci, mirišljivi, od snijega bijeli:
Blagošću mi šešir pokriše, i kaput poderan, lak.

Osvijetljen stojim, i nagnut. Na meni naslaga snježna.
S bliskosti moga daha staklo se prevuče maglom:
Mutnije postaje kretnje i govor prodavača,
I rasplinu se cvijeće i cvjetarnica topla,

Nestade sve u dublinu... Ja drhtim ushićen slutnjom:
Sklopljenih vjeđa gledam; i vidim u vazama cvijeće,
Moje sne iz dobi djetinjske.
O, zašto me nije Gospod cvjetarom stvorio?

Med mirisima, u bijelom ruhu, razdragan,
Duboko se pokloniv, tad bih govorio:
Ljubim ruke, milostiva gospođo! Izvolite žute ruže
Ili crljene? Mirisnije su, molim, te. Netom su procvale.

*Zagreb, Runjaninova ulica 4 (Đački dom)
6. veljače 1931.*

JUTARNJA ZVIJEZDA POZLAĆEN ORAH

Jutarnja zvijezda o nebo pribodena:
Pozlaćen orah viseć na božićnom drvcu.

Rasklopila je snene oči zora:
Djevojčica razmažena, ljutita
Što su je tako rano bukom izbudili
Još neispavanu.

Uzdruž potoka jabuke u cvjetanju mirišu;
Na govedima klepke sve su glasnije.

Iz bliske niske šikare
Dopire pjesma ptičija
Do uha mome ocu...
Al on je ne sluša.

Otac moj oruč više na konje za plugom
Pa nije ni primijetio
Kako se sjena kónjā prostrla do nakraj oranice,
I konjska se leđa snažno isparuju,
I kako se k nebu iz brázdā para uzdiže
Kao tamjan iz dragocjenih kadionica.

Rastušje, sredinom kolovoza 1931.

DUGO U NOĆ, U ZIMSKU BIJELU NOĆ

Dugo u noć, u zimsku gluhu noć,
Moja mati bijelo platno tka.

Njen pognut lik i prosjede njene kose
Odavna je već zališe suzama.

Trak lampe s prozora pružen je čitavim dvorištem
Po snijegu što vani pada
U tišini bez kraja, u tišini bez kraja:
Anđeli s neba, nježnim rukama,
Spuštaju smrzle zvjezdice na zemlju
Pazeć da ne bi zlato moje probudili.

Dugo u noć, u zimsku pustu noć,
Moja mati bijelo platno tka.

O, majko žalosna! kaži, što to sja
U tvojim očima

Dugo u noć, u zimsku bijelu noć?

Rastušje, sredinom kolovoza 1931.

ZALJUBLJENA DJEVOJČICA

Sad je vrijeme, kad on prolazi
 Ispod njenih prozora:
 Ona već stoji skrta iza zastorā
 (Da je on izvana ne spazi).

Bezbržan, dok ide pored prozorā,
 Ni ne sluti da za zidom udara
 Zaljubljeno srce... samo za njega.

Čim on prođe, ona se brže nagnje
 Na prozor otvoren,
 I gleda za njim, gdje odlazi kroz drvored,
 Dok joj iz vida ne iščezne.

Rastušje, 24. kolovoza 1931.

MJESEČINA

Gle, iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini,
Mjesec se pomalja. Rumen. Okrugao.

Lanjskog ljeta, s klupe ispod kestena,
Gledao sam s tobom, u zanosu,
Izlazak punog mjeseca iza šume hrastove,
U rasvjeti mliječnoj i smijehu.

Oh, kakve li smo krhke igračke
U krvničcima jakim rukama!

Tuga me je, i ja sam posve sâm:
Mjesečina večeras grob tvoj poliva.
Mjesečina večeras meni šapuće
Da tebe nema, i nema, zauvijek.

O, dugo, dugo, još dugo poslije nas
Tuđe će oči gledati kao što gledasmo i mi:

Naže se sunčani dan,
Večernje sjenke oduljaše;
Mjesec se pomalja
Iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini.

Rastušje, 30. kolovoza 1931.

PLAVETNILO NEBA

Sinoć sam promatrao
Plavetnilo neba.

Zatim sam, u mislima,
Došao k tebi i gledao
Plavost očiju tvojih,
Šuteći.

Najposlije, rukom
Dodirnuh tvoje pletenice,
I počeh šaputati riječi
Bez smisla.

Nasmijavši se, iznenada,
I sebi, i nebu,
Dugo sam gledao
Tvoje oči,

Plavetnilo neba.

Rastušje, 16. kolovoza 1932.

BACAM SRCE POD TUĐA STOPALA

I.

Ti ležiš, oče, na groblju u Rastušju,
Iznad tebe noć je krila raskrilila,
Tavna noć u kojoj kosti odmaraš;
Ne dižeš se rano pred zoru, ne odlaziš u štalu
Da konjma baciš sijena u jasle.

Polako trune hrastov križ
I vjetar lijeće nad grobljem
Ne dotičući se lica tvog kao dok si bio živ.
Rosa pada po djetelini kraj potoka;
U kući je siromaštvo, mir i pljesnivost.

Ne brinem se da porodicu osnujem

Nit lice da mi sja od sreće domaće:

Očinska kuća, daleko od mene, propada.

II.

Da me nisi, oče, u školu poslao
Davno bih se bio već oženio:
Imao bih dva, tri sinčića.
U proljeće bih kopao, plužio, kosio;
S jeseni bih rakiju pekao i tukao se pjan sa susjedom.

Najposlije bi me sinovi moji sahranili,
U predvečerje kasno, blatnjavo,
Kraj ograde groblja, uza te,
Od davnine gdje leže naši djedovi.
I otišli bi zatim stoku napajati.

Ali ja bacam srce pod tuđa stopala:

Poznanici skreću glavom,

Govore da sam lud.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 7. rujna 1932.

MOJA SESTRA NOSI U GRAD MLIJEKO

Predjutarje. Ona ustaje
I oblači se u mraku ledene sobe.
Ura na zidu tri puta zakašlja.
Daleko je sivi grad, vani pada snijeg.

Oprezno slazi niza stepenice
Držeć u rukama kante mlijekom nalite.
Zatim joj mati još jednu na glavu podigne:
Pripazi dobro da se ne osklizneš.

Škripi snijeg, škripi snijeg pod smrznim opancima:
Ona se žuri da stigne zarana,
Da što prije započne s prodajom.

Sprva će nuditi mlijeko na uglovima ulicā,
A kad se razdani sasvim, poći će u dvorišta gradska
Vičući: Gospojo, mlika! Gospojo, evo mlika!

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 30. rujna 1932.

JUTRO

Mom bratu Đuri

topoću konji potkovama u štali
 hrapavo ržu
 lajanje pseće utihnulo
 sunce je zlatnim resama obrubljeno
 djeca svijaju grane kljukom lješnjake беру
 šareno tele bleči
 kokot s nagnutog plotu krilima lupa
 zarđan lemeš čeka ruke orača
 zaludnik na sjeniku ležim
 kroz pukotine crepovlja vidi se ljeveno nebo
 nad kućom nad usjevima
 kuknjava
 dvorištem ide bolesni brat i kašlje

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 3. listopada 1932.

GOLUBOVI, SIROTINJA I JA

I.

DALEKO SU OD MENE ORANICE

Pred Sveučilištem šetam s prijateljem
Ispod kestenova: on mi priča i priča
O književnosti, i kad na koncu smalakše
Otiđe, kao uvijek, na objed k svojoj kući.

I uvijek tako: najposlije ostanem sâm.
Tad stojim na mjestu i gledam bijednike
Kako šutke odlaze, nakon pranja suđa iz kog su gutali.
I gledam bijele golubove: lijeću iznad krovova.

I pođem tako, polako, u svoj stan, sirotinjski, sâm.
Tko može mislit da i ja nisam ručao?
Ta u mene su lakovane cipele
I sjajan crni štap.

O, mila majko moja!
O, mila dušo moja!
Ti još uvijek držiš:
Sin mi je u gradu gospodin.

Al sin tvoj živi u gradu od tuđe milosti
I pjesme piše, ha, ha... i piše pjesme!
Daleko su od njega očeve oranice,
Daleko su oranice... Nikad ih neću plužiti, nikad plužiti.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 15. i 16. veljače 1933.

II. GOSPODIN LAMIAN HRANI GOLUBOVE

U podne, praćen zvonjavom s tornjeva,
Lagano ide gospodin Lamian.
Na rukama nosi hranu u smotcima:
Mrvice kruha, zrnje kukuruza, ječma i raži.

Golubovi znanca odmah prepoznaju:
Spuste se na asfalt pa se okupljaju
Oko tankih nogu gospodina Lamiana.
On se smiješi i pruža im hranu na dlanu.

I traži zatim prikladan položaj
Kako će ga reporter slikati.
Novine će donijet fotografiju:
»Pred Kazalištem g. Lamian golubove hrani svaki dan.«

Presretan, gospodin Lamian oko sebe motri publiku:
Zavide mu djeca i dvije gospođice.
Na dlanu mirno stoji golub, sit i zlatan;
Ne plaši se: ravno gleda mu u lice.

Gle! Na ruci ispruženoj
Odjednom topla sluzavost.
Um Gottes Willen!
Eto, gospodin Lamian maramicom briše dlan.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 15.-18. veljače 1933.

III.

OH, KAKO JE SIRO TINJA BEŠĆUTNA

Ispred Kazališta Zdenac je života:
Voda u njem besprekidno šumi, žubòri, klokoće.
Svakog dana iza podneva
Ovamo dođe povorka gradske sirotinje.

O, hvala vama, dobrotvori presvijetli!
Gospod vam dao u raju veselost!
Progutavši skromni obrok, poklonjen,
Guraju se dok operu na Zdencu posude.

Čuje se zveket zdjelicā limenih,
Psovke i prijetnje. Pogledi mržnje. Turobnost.
Sutra, sutra opet će se sastati
I glodat će, u ime božje, novu kost.

Tad zgureni odlaze, il u hrpama,
Il jedno po jedno, mrmljajuć,
U pljesnive brloge, u vlažne podrume.
Kose dječákā u igri sunce miluje.

Oh, kako je sirotinja bešćutna!
Blizu njih gospodin Lamian golubove hrani nasmijan;
Oni nježno slijeću na pruženu ruku:
Krila u létu šume ko vjetar u granama.

A nijedan od prljavih gladnika
Neće ni da pogleda blaženstvo lica i osmijeha
Gospodina Lamiana...
Il raskriljene golube nad glavama!

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 15.-18. veljače 1933.

PJESMA MARIJI

Moje srce još i sad, Marijo,
Kada te vidim gdje mi u susret dolaziš,
Moje srce zbog tebe naglo zakuca.

Budi mi sklona, molim te, Marijo,
I nemoj mi srce odjednom zgaziti:
Gazi ga malo pomalo, kao i dosada.

A ja ću se smijati i smijati
Kao što sam se i večeras smijao.

A i ti se smij, Marijo,
I gazi srce moje!

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 23. veljače 1933.

HTIO BIH POKIDAT ŽICE...

I.

Htio bih pokidat žice na svojoj zlatnoj harfi
I vratiti se u zavičaj, u selo. U Rastušje.

Odbacit prašnjave knjige
I nasladnost lutanjā bez svrhe.

Skinuti masku s lica.
I prezret, kao Gospod, smisao rečenicā.

Biti u šumi ptica.

II.

Povratit ću se, povratit ću se doma;
U kući još tinja oganj
Što ga moji pređi zažgaše
U tavnosti prošlih vremena.

Hodit ću u opancima,
Kako i oni iđahu,
I rubine nosit lanene
Što mi ih žena otkala.

Sa rukama prljavim od crnice
Otirat ću s čela znoj,
Te kaplje na zemlju.

Ljeti, poslije večere, kad napojim konje,
Na prag ću sa ženom sjesti:
Djeca će već otići na počinak.

U štali će, od sitosti, mukati krava i tele.

III.

O, možda me u Rastušju očekuje sreća i pokoj.
Htio bih pokidat žice na svojoj zlatnoj harfi.

Pa kada miran umrem seljani da prenesu
Truplo u crnome lijesu preko rodnoga praga.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 8. ožujka 1933.

SUNCE NAD ORANICAMA

I.

U svojoj sobici u kavezu Đačkoga doma
pod svjetiljkom električnom sjedim i zapisujem
kako hodam godinama gradskim ulicama
i razgovaram sa znancima
i svraćam se u gostionice i pijem
i vraćam knjige nepročitane
i lišće pada u jesen svenuto

II.

A vršnjaci moji u mom zavičaju
urane u zoru i očešu konje
pa ih pod plug zapregnu
i svak na svoju njivu brižan odlazi
U svanuće zaore gvozden plug
i neumorno stane nizat brazdu pokraj teške brazde
(đerdanski teški niz)

III.

A ja dragi prijatelju
dok ustajem iz kreveta
prije podneva
znam da se u mom zavičaju
muče ljudi kao stoka
i raskošno blista
sunce nad oranicama

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 11. i 12. travnja 1933.

DANI DJETINJSTVA

Srcu moga srca

I. MOJE IGRAČKE

Oca nema kod kuće, to znam. A djed
Nakon ručka spava. Moja baka sad pere suđe,
I mene jako voli. Ona mi neće ništa,
Ako otiđem pod kolnicu i skinem lanac
S ornicā. I lagano ih izvučem na dvorište.

Najprije ću se malo u dvorištu igrati;
I ako se djed ne bi probudio, a ja ću
Otići onda pred kuću, na put.
Kad budu i druga djeca htjela
Malo da se vozaju, odmah ću im dati,
Ali ne za dugo. Kad ornice stanu, kazat ću im:
»Bolje bi bilo da idemo svirale pravit.
Kraj našega potoka ima puno vrbā,
A baka će nam dati novu crvenu škljocu.«

Ostavit ćemo ornice... Idući
K potoku, ispod prozora, vikat ćemo üglās:
Kreni koru, pušći vodu —
Tele sisa mliko —
Po dolini, po gorini
Po sljepàčkoj torbetini!
Vikat ćemo, kažem, kao da će svaki, uskoro,
Oguliti koru sa šibe vrbove. Probudimo li djeda,
On će se protegnuti
I sigurno nam opsovati sveca.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 21. srpnja 1935., nedjelja, popodne

II. KIŠA U PREDVEČERJE

Još malo, kaže baka, i ja ću biti
Sedam godina star. Zbog toga moram
Da čuvam Đuru (to je moj brat);
Moram da na njega pazim,
Jer mama žanje žito.

Al evo, iznenada, počinje krupna kiša
I svi bježe, bježe, bježe da uteknu pod kakav krov.
I naši već dotrčase... Otac psuje, othukuje.
Zatvoreni prozori i vrata.

Baka se moli Bogu, a sveti Ilija
Juri preko neba, u kolima od zlata,
I grmi, i puca. Ima li on pušku
Il top? Tko je to mogao da preplaši konje
Svetoga Ilije?... Gle, Đura Perin
Kako po kiši trči, uz brdo, k Svetome Vidu.
Znam ja već šta će on. On će se uvući, polako,
U toranj, gdje su golubi
Od grmljavine preplašeni, u mraku šćućureni.
Đura Perin se došulja i natrpa puna njedra
Golubova. Možda čak deset.
Onda ih nosi doma, i kolje.

Meni bi žao bilo zaklati goluba,
A osim toga, bilo bi me strah
U toranj se penjati, med golube, u mrak.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 21. srpnja 1935.

III.

LOV NA DÚGU

Mene moj otac uvijek povede sa sobom
U kolima kada ide da doveze djeteline
Za konje. On kosi i nosi,
A ja u kolima gnjetem. Treba mnogo da stane.

Tako smo, dobro znam, išli (žito je u polju zrelo,
Nepožnjeveno), išli, velim, i bojali se:
Provalit će se crno nebo,
I nas i konje politi pljusak.

Zar nije bio dragi Bog uz nas?...
Čim smo ispregli kod kuće konje,
Otvorilo se crno nebo
Pa ljetna topla kiša pljušti.

No brzo stade. A kroz oblak
Izviri sunce. Meni se čini: to je glava
Svetoga Petra pred rajskim vratima.
Zasučem hitro nogavice iznad koljena. Idem u selo.

Jarcima teče žuta voda. Igrali smo se, prskali smo se.
Najednom, gledaj, šarena dúga!
Nagnula se preko šume i kod mlina pije vodu.
Tko će nadmudriti dúgu, i provući se ispod nje krišom?

»Koji se ispod dúgē provuče, taj će...« — i tako dalje.
Tajno se šuljamo, kraj Glogovice, između grmlja, skriti, bez daha.
Evo nas blizu mlina! A dúga? Utekla opet preko šume.
Morat ćemo, drugi puta, još vještije se prikradati.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 21. srpnja 1935.

IV. LEDENI KURJAK

Tko ne zna da sam ja iz Rastušja
Išao u Podvinje u školu?...

Zimsko jutro. Mraz.
Sâm idem iz sela.
Prolazeći kraj Glogovice smrznute
Začujem:
Pucketanje, rsak, lom... K meni netko prelazi?

Pomislim odmah na govor sinoćni
O kurjacima koji idu iz Bosne.
Moje noge
U strahu
Potrčase,
Bez osvrtnja,
Do blizu Podvinja,
Gdje sam susreo mljekare, uplakan.
Pitaju me mljekari: Šta ti je?
Ništa, ništa, kažem ja;
I odlazim.

Uzgre dice, moja mati priča, uveče,
Kako od zime, na Glogovici, puca led.

I ja sam čuo! kažem ja;
I smijem se.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 21. srpnja 1935.

V. DJEVOJČICA I JA

Neću da spomenem ime
Kako se zvala —
Djevojčica s kojom sam brao
U šumi lješnjake.

Nabravši puno krilo,
Pred podne, rekoh ja:
Hodi, lezi kraj mene
U hladovinu, u grm.

A ona, zbilja, dođe... Mene je bilo stid.
Jer zašto sam se morao zacrvenjeti?
Jo, kad bi to baka doznala!

A sutradan popela se na dud pred kućom.
Htio sam gore pogledati
(baš sam ispod nje stajao),
Al sam se plašio:
Mogla bi me kako baka spaziti
Pa šta bi onda bilo, mislim ja.

Najbolje će biti
Da grijeh svoj ispovjedim
Velečasnom gospodinu župniku.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 21. srpnja 1935.

VI. DA SAM JA UČITELJICA

Između dasaka dvorišne školske ograde
Gledam vojsku kako ide ùkorak:

Puceta sjajna, žuta, u suncu blistaju;
Sviraju trublje, žute, sjajne, svinute;
Udara bubanj i žuti poklopci:
Prolazi banda... Na bijelcu oficir.

Ej, da se smijem popet na ogradu!
Lako ti je gospodični učiteljici:
Ona dođe ranije nego obično,
Visoko stane na školske stube... i vidi sve.

Rano dođe da nama ne da vojsku gledati.
A ja da sam učiteljica... pustio bih djecu pred školu:
Gledajte, djeco! A poslije ćete sjesti ùokrug
I svaki će pričati šta je vidio.

A naša učiteljica, da! samo rekne odozgo:
U razred!... Koji prvi čuje, glasno zavikne:
U razred! U razred!... I svi odmah trčimo
Kao da nas čeka med, a ne računica.

Svima bi nam bolje bilo...
Da sam ja učiteljica!

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 23. srpnja 1935.

VII. RAČUNSKA ZADAĆA

U razredu mora biti red i mir.
Kad izvadimo pločice i pisaljke,
Gospodična zada velike račune.

Ja ne volim računati.
No, svejedno, kad vidim da moram,
Zamislím se i napišem.

Brže sam gotov nego Adam.
On sjedi za mnom, i treba jako
Vrat istegnut ako hoće da prepíše.

Prepisivat nije lako. Jer gospodična
Na klupu usred razreda sjedne
I čita, gleda — *Ilustrovani list*.

Hoću li moći ikad, samo načas,
Razglédati slike *Ilustrovanog lista*?
Šta bi to moglo da znači: i-lu-stro-van?

»Gospodična! Zašto vi nikad
Ne pokažete, bar jedanput,
Slike... makar samo meni,

Jer zašto ja prvi zadaću svršim?«
Tako ja mislim u sebi i šutim.
Gospodična listā... i ne vidi me.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 23. srpnja 1935.

VIII.

HOĆU LI UĆI U SOBU GDJE JE SAG

Kad ispišemo punu pločicu računā,
Onda čitamo iz čitanke. Zatim
Gospodična pita. Tko ne zna ponoviti,
Ona ga uzme za kosu iznad uha i vuče
Jer tamo najviše boli...
Nakon tog opere ruke
I izmolimo naglas Očenaš.

U redovima idemo za njom,
Kraj općine, u dvorište njeno:
Kog više voli, taj se popinje
Na orah i trese, i poslije kupi,
A drugi čupaju travu između cigle,
Pred kućom, ili koprive kraj zida,
U dvorištu... Oh, što bih ja
Volio da me gospodična uvede
Samo jedanput u svoje sobe.

Kradomice, kroz prozor vidjeh:
Na zidu slike, puno slíkā...
A sat u staklu ne tuče neg pjeva...
A pod je šaren, pod zelenkast.
To je valjda na podu sag.
Izuo bih opanke, brzo,
I oprao noge, brzo,
Samo da sag ne uprljam.
Ali znam ja: ... Gospodična
Nikad neće mene uvèsti
U lijepu sobu gdje je sag.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 23. srpnja 1935.

IX.

NOSIM SVE TORBE A NISAM MAGARAC

Ja se ne volim ni s kim tući
I nikad neću da dotaknem
Kad me nagovaraju i kažu:
Ne smiješ dodirnuti njegovo uho.

Kad nas učitelj pusti iz škole
Najprije idemo svi u redu,
A poslije, čim nas ne vidi više,
Tuku se s onima iz drugog sela.

Ja ne volim o tome ni govoriti.
Meni je najdraže kad idemo kući
A netko vikne: Tko će bit magarac?
Ja onda kažem: Metnite na me torbe!

I svi na moja ramena povješaju.
A meni nije teško, jer znam da nosim
I Jelinu torbu. Mogao bih za nju
Da nosim, sigurno, trideset i tri torbe.

Al nikom ne bih priznao da sve nosim
Zbog Jele!... Koji možda o meni misli da sam
Magarac pravi, znam: vara se, i ne zna...
Magarac, to svi već znaju, imade dugačke uši.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 23. srpnja 1935.

X.

MOJA BAKA BLAGOSILJA ŽITA

Tiha nedjelja. Sunce. Žita se u polju zelene.
Od kapele procesija ide na Lazine:
Treba žito blagosovit, Bože, pomози!
Velečasnog boli noga... Mjesto njega moja baka,
U ime božje, vodi i moli. Ja nosim križ okićeni,
U sredini: zdesna mi baka, a slijeva Liza Šumareva.
Čuj moju baku:
— Isuse blaga i ponizna srca!
Svi: — Učini srce naše po srcu svojem!
Liza Šumareva svaku riječ kaže
Dva trenutka kasnije od svih.
Moje razmatranje:

*Dobro bi bilo da je sada s nama i Toma Blažev.
Isus bi se njemu smilovao, i Toma ne bi morao
psovati kao jučer, kad je u blatu zapao s drvima i
tri puta opsovao — oslobodi, Bože — Sveti Isusov
Križ.*

Tada me prekinu moja baka:
— Od kuge, glada i vojske!
Svi: — Oslobodi nas, Gospodine!
Moje drugo razmatranje:

*Zašto se baka nije molila Bogu da nas oslobodi
vojske prije nego što je tata otišao u rat? Baš su
želi žito na Lazinama kad se čulo: Mora se u rat! I
on je otišao sa srpom kući da se spremi. Bog i mo-
ja baka, oni se jako vole: on bi sigurno čuo baku
jer se ona njemu uvijek moli, i napamet, i iz crnog
molitvenika.*

Sad ću baš da izbrojim korake
Koliko treba da načinim s križem,
Dok baka prevrne list u molitveniku.

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 28. srpnja 1935.

XI. DOPISNICA NA RATIŠTE

Ovako sam kazivao baki:

... A kad su spustili nosiljke preda me,
U njima leži ranjenik. A crvi puze
Po golim nogama. On samo jauče:
Pomozite, ljudi! Pomozite, ljudi.
Crv puze, a svijet se žuri da vidi
I druge jer ih ima previše
Pa se mora brzo gledati...
A Marija, kad je sve šljive prodala,
Rekla mi je: Hajdemo kući...

Baka mi na to pruži olovku i kaza:

Sjedni za trpezu i piši
Što ću ti govoriti!

U Rastušju 1914.

Dragi moj tato, faljen Isus i Marija. Mismo svi fala Bogu živi i zdravi koje i teb želimo od dragoga boga i srca svoga. Ovo meni kazuje naša baka i kaže mi nekte pitam kadće te Premilostivi Car pustiti da dođeš knašoj kući i kadće rat biti gotov. Svi te odkuće pozdravljamo a jaću te svaki dan čekat. Baka se uvik moli Bogu zate i kaže nam svaki dan da ćeš ti sutra doć. Sada te svi pozdravljamo da nam pišeš isad više nema mjesta. Zbogom dragi tato tvoj sin Kod nas više nepada kiša.

Dragutin

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 28. srpnja 1935.

XII.

MLADEŽ DOMOVINI

I.

Nema ni oca, ni kónjā, ní krâvā.
Svi su u ratu. Samo je Šarulja ostala,
Al ni ona neće da se oteli,
Da mlijeka pijem ujutro.

Naš Sergej (to je zarobljenik, Rus), on svaki dan
Očisti štalu. Lako mu je kad je sama Šarulja.
Onda mene u vinograd vodi i govori,
Al ja ne razumijem. Samo mislim: zašto je on
Iz Rusije u Rastušje došao, a to je jako daleko.
Možda je moj otac još dalje nego Rusija.

Noćas je Sergej pomogao djedu da žito sakriju
U šumu. Zašto meni neće nitko da kaže
Kud su ga skrili? Sigurno misle: malen je
I mogao bi da oda mjesto
Oružnicima kad dođu s bilježnikom plijeniti.
Valjda ne bih bio lud!... Zar nije dosta
Što nam je jučer gospodična zaprijetila batinama
Da svaki mora donijeti krunu za križić.

II.

Blago onima koji krunu imaju! I ja sam bio med njima.
Gospodična nam je svima na prsa pribola
Križić na kojem piše zlatnim slovima:

MLADEŽ DOMOVINI
1914.-1915.

Luka Riđan, i Tunja Tulin, i Martin Bjelobrk,
Nisu imali krune i sad su kažnjeni:
Ne smiju ići s gospodičnom, i s našim razredom,
Na brdo da беру lišće kùpinā
Od kojeg se, kažu, kuha
Čaj za drage ranjenike.

Ja ne razgovaram ni s kim. Ja samo berem
I berem, i mislim na moga oca. I on je ranjen.
I on leži u bolnici, u mjestu Aszód...

Možda će sestra milosrdna
Skuhati čaj mojemu ocu
Od moga lišća koje ja berem?

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 28. srpnja 1935.

XIII.

DANAS TRIDESET PETE

Mogao bih mnogo da govorim:

Kako sam se na vozu sijena vozio,
u vedru večer, ležeći na leđima,
i činilo se: mrtav ležim, plav, pod zvijezdama —
kako sam brao u bijelu torbu jabuke —
kako sam u predvečerje išao
na selski briježak, zamišljen,
odakle se imao da pojavi
moj tužni otac iz rata —

Jecaj, srce, u samoći,
Kad naviru uspomene.

U Rastušju, kod Svetog Vida,
Odavna spava moja baka.
I djed i otac pored nje leže,
Pod travom i pod ruzmarinom.
A Đuro, brat moj, na Mirogoju.
Svi odoše. Svi sad šute.

Mati i sestre u zavičaju. Daleko. Same.
Ne čujem više riječi drage, znane.

Bijah li doista JA taj dječak
Koji je slušao njihov govor?

Šuti, srce, u samoći,
Kad naviru uspomene.

*Šuti srce u samoći kad naviru uspomene
Al danas treba da izađeš
iz osamljenosti
i krikneš
Razlupaj kutiju uspomenā
Trči na raskršća
K tebi dopire ubilački zveket
preko razlivenih voda u maglama
Prije nego što uzmoraš ostaviti
srp kojim žanješ
trči na raskršća i krikni
Neka te čuju žute šume
i teške crne oranice
i lastavice i dimnjaci
i neka te čuju koji bez prestanka oštre
noževe za klanje
Neka odjekuju doline
Nek se zaljuljaju vrhovi
Trči na raskršća u zlatnosti sunca
trči
trči
krikni
razlupaj*

Zagreb, Runjaninova ulica 4, 21. kolovoza 1935.

O CIKLUSU PJESAMA DANI DJETINJSTVA

Noseći dugo u sjećanju mnoštvo slika, doživljaja, događaja iz moga rastuškog djetinjstva, češće sam namjeravao da ih izrazim u stihovima. Ali nisam. Nedostajao mi je, možda, žar uspomena na te mlade godine; on se u meni, ipak, razgorio onoga mjeseca srpnja kad sam morao, iz dana u dan, korigirati obilan broj dosadnih a skupih oglasa dražbi, izroka, upisa, punih brojaka, datuma. Dobio sam, naime, potkraj lipnja 1935., mjesto korektora u službenom listu Narodne novine u Zagrebu, u Frankopanskoj ulici 26. Da bih pobjegao što dalje od toga svog mučilišta, da ga potpuno zaboravim, mene su sve više salijetali spomeni na dane mog djetinjstva. I tako sam jednoga nedjeljnog popodneva, u Đačkom domu, u Runjaninovoj ulici 4, gdje sam tada stanovao, napisao prvih pet pjesama ciklusa Dani djetinjstva kao kad bih žedan popio čašu svježe vode. Videći da od onoga što sam kanio reći nije kazana ni polovina, trećeg sam popodneva, vrativši se iz tiskare, nastavio i napisao četiri nove pjesme ne iscrpivši svu građu. Trebala su mi još tri popodneva, do kraja srpnja, da se kaže sve što je ležalo na srcu, da se ciklus zaokruži s dvanaest pjesama. A trinaesta, završna pjesma, Danas trideset pete, u kojoj se ne gleda svijet očima djeteta kao u onih dvanaest, napisana je upravo mjesec dana poslije nastanka prvih pjesama ciklusa.

Treba li napominjati da sam bio vjeran svom kraju, da sam vjerno prikazao mlade svoje doživljaje? (Uz »ono nešto«.) Moja učiteljica živi još i danas, u Brodu, a draga moja baka, i Liza Šumareva, već su umrle odavno. Na Lazinama još niče žito i raste... Na fotografiji moje majke i mene, dječaka od deset godina, vidi se: na mojim je prsima križić koji nam je gospodična »na prsa pribola«. Aszód se odista zove mjesto u Mađarskoj, gdje je moj otac bio u bolnici kao ranjenik. I tako dalje...

Zagreb; Književni petak, 9. prosinca 1955.

U Podvinju, gdje sam od 1912. do 1916. polazio osnovnu školu, imao sam dvije učiteljice: u prvom razredu Slavu Pletikapić (kćer Vjekoslava Pletikapića, mog razrednika u četvrtom razredu), a u drugom i trećem Justinu Banfić. Zvali smo ih: mlada gospodična i stara gospodična, a obje su bile neudate. (Slava se kasnije udala za učitelja Šarića, u Brodu, gdje živi i danas; Justina se nije nikad udavala.) O mladoj gospodini riječ je u pjesmi Da sam ja učiteljica, a o staroj u pjesmama Računska zadaća i Hoću li ući u sobu gdje je sag. Stanovale su u istoj kući, u velikoj graničarskoj kući, na trgu kraj zgrade nekadašnje općine: Slava kod svojih roditelja, ravnatelja škole Vjekoslava Pletikapića, u zapadnom dijelu kuće, a Justina

u istočnom, sama. Mi đaci, učeći neke gospodarske poslove, išli smo raditi u njihovo dvorište i u vrt... Starinska ona kuća srušena je poslije Drugoga svjetskog rata: na njezinu je mjestu sagrađena nova škola. A od onih dana ostade ponešto u mojim stihovima.

Zagreb, u travnju 1969.

VEČER NAD GRADOM

FIRENZE, Piazzale Michelangelo

Što te sputava, srce moje, da ne progovoriš iz dubinā
Kao orgulje skrivene u crnom lišću noći?

Noćas gledaš kako se odražava u Arnu red svjetiljaka
Firentinskih. Zar nisi o tome davno sanjarilo
U djetinjstvu, dok su nad glavom
Drhtale zvijezde, u vinogradu?

Noćas, gle! kako osjećaš vjetar što dolijeta s Arna,
Sa rijeke koju gledaš otvorenim očima,
A moglo bi je rukama grabiti kao vodu
S potoka u Rastušju. U Rastušju je mati,
Moja mati, i moje sestre, i kuća. Jeste li spremile
Ljetinu, vas tri koje ste same
Ostale kod starinske kuće mojih djedova
Čuvajući oganj da ne zgasne med zidovima
Doma koji ostaviše muške ruke? Gledao sam
Danas u San Lorenzu Zoru koju stvoriše Ruke
U tamnim tišinama mutnoga stoljeća;
Bez prestanka mislim na ruke te
I ne mogu da vjerujem da su zaista
Mrtve. Mrtve ruke.

Oprostite mi, gospodine Michelangelo, što ja
Raskidane misli ređam nevješto u tihe rečenice.
Vi možda već znate, da sam ja pjesnik iz Hrvatske
Koji ne može da vjeruje da su vaše ruke
Mrtve. Mrtve ruke.

Mislim na moje polje koje su neznane
Ruke požnjele; spavaj, srce moje,
I ne slušaj muziku u gostionicama,

I ne uzdiši, i ne plači nad rijekom
Sa svjetlima. Ruka će sigurno
Ugasiti svjetiljke. Spavaj.
Spavaj, srce moje. Vjetar, i zlato, i kosti.
I pepeo. Spavaj.

*Firenze (Piazzale Michelangelo)
7. kolovoza 1936. u kasnu večer*

BILJEŠKA O TRI VRAPCA

U bolnici sam, sedmi dan.
Još malo bolestan. Soba s velikim
Prozorom na jug. I danas je pao
Mraz po krovovima. A sunca nema.

U magluštinu laje nevidljivo
Pseto. Tri su žute ruže u sobi
Uvele; njih mi donese nedavno
Tvoja draga ruka... (Čemu to zapisujem?)

Da. Svaki dan, prije podneva,
Na prozor moj, u trećem katu, dolijeću
Tri vesela vrapca, čupava,
Neustrašiva... Doletješe opet, i sada,
Pa me stadoše gledati
Mudro, oprezno. A ja im podviknuh:
»Pitam vas, vrapci, raščupanci,
Nevaljanci, što hoćete od mene jasnika?
I tko vam dade pravo da skaćete
Po prozoru, i da me izazivate...«

Al oni me, bez odgovora, još jednom
Pogledaše i... *Post scriptum*: Možda bi
Dobro bilo da pošljem o tome izvješće
Učenjacima, nek odmah dopune
Razmatranja o vrapcima u zimske dane
Kad padne mraz. A sunca nema.

Zagreb (Bolnica na Rebru), 2. prosinca 1945., nedjelja, dopodne

GORANOV EPITAF

SKRIVEN U PLANINSKOM LIŠĆU

*Miruj, sjeno Goranova. Oprosti, dragi Ivane,
Ako su koje riječi, u lišću, krivo čitane.
Riječi je splelo crno lišće, lišće krvavo:
Zaplakan, u sumrak ih je, sâm, odgonetavo
Tvoj prijatelj*

Rodivši se u prvi dan proljeća,
Trinaeste dvadesetog stoljeća,
Ispijao sam vrč života, u mukama,
Trideset vedrih i čemernih ljeta,
Dok mi ga nije razbila u rukama
Krvnička ruka, okrutna, prokleta:
Za me sad nema vrča ni proljeća.
Moj grob leži u planini, nepoznat;
Ne znaju za nj prijatelji, mati, brat.
Vidite li, kako vam domahujem
Za svakim stablom. Više ne strahujem.
Jak sam kao zemlja koja me rodila,
Vječan kao zemlja koja me pokrila.

*Zagreb (Bolnica na Rebru)
2. prosinca 1945., nedjelja, uveče*

Večernja rumen

MOJ DUBROVNIK

(1923.-1953.)

Bio je mirisni svibanj, a ja
Ne imadoh ni osamnaest ljeta
Kada prvi puta dođoh u Grad
Pjesnikā. No, imao sam srce

Zaljubljeno i prepuno pjesama
Nenapisanih. Čiope su u meni
Cvrkutale i cvale naranče.

Ni samom sebi ne bih priznao
Da je u Gradu bila djevojka
Koja mi reče: Dragi, volim te.

U mračnoj sobi, danas je preda mnom
Zimnja ruža i grančica čempresa
Što ih ubraha na grobu neznanom,
Na Mihajlu... Mrtvo zvono. Tišina.

Dubrovnik (Hotel Imperijal), 26. prosinca 1953.

INTIMNA IZLOŽBA CRTEŽA IZ RABA

*načinjenih u Uvali Sv. Eufemije
29. svibnja 1954. od jutra do večeri*

*Ove crteže šalje na poklon
Jeli Tadijanović
D. T.*

Rab, 30. svibnja 1954.

I. SRETOH JUTROS... RUŽE

Sretoh jutros ženu staru,
U crnoj marami. (Sjetila me
Moje majke...) U rukama smežuranim
Držala je rukovet ruža
Crvenih, i svježih
Od rose.

*Rab (Park Komrčar)
29. svibnja 1954., subota, ujutro*

II. BIO SAM KAO I TI

Ti koji ćeš živjeti
U patnjama srca, još dugo
Poslije mene, znaj,
I moja su krila
Šumorila i cvijeće
Mirisno mi cvalo.
I ja sam bio, kao i ti, mlad.

Rab (Frkanj)
29. svibnja 1954., subota, dopodne

III. ŠTO ĆE SE DESITI »ONE VEČERI«

Ti ćeš usplahiren, crn,
Na svome konjicu crvenom,
Dojuriti za mnom, *one večeri*,
U pakao... A ja ću te
Pozvati na gozbu pjesnikā:
Pjevat će nam, uz gitaru,
Naš Federico.

Rab (Frkanj)
29. svibnja 1954. dopodne

IV.

TIHO PLAKANJE

Dvojica dođoše sa sjekirama
 Oštrim, i sasjekoše
 U korijenu dva drveta mlada:
 Do neba se čulo
 Tiho plakanje stabla
 Oborenog, u lišću. Samo ga ne čuše
 Oni sa sjekirama.

Rab (Frkanj)
 29. svibnja 1954. dopodne

V.

HILJADE MRTVIH I JA

Ovdje su hiljade ljudi
 Poginuli. I sad leže
 Pod mramornim pločama,
 S rednim brojem i imenom
 Već zbrisanim od kiše. A ja
 Među stablima šetam, još živ.

Rab (Frkanj)
 29. svibnja 1954. dopodne

VI. NEVIDLJIVE PTICE

Pod borom, kraj mora,
Sjedim i pišem pjesme.
A ptice, u granju skrivene,
Ne znajući za me, pjevaju
I pjevaju... i udoše
U moje stihove.

*Rab (Frkanj)
29. svibnja 1954. dopodne*

VII. DALEKO

Kroz grane, na moru vidim
Jedro bijelo i mlade žene
Razdragane. A preko mora,
Daleko, u gradu
Velikom, ti misliš na me,
Zaplakana.

*Rab (Frkanj)
29. svibnja 1954. dopodne*

VIII. DVA GROBLJA

I ovdje, u Rabu, ima
Groblje. Kao u Rastušju.
Ali tu čitam imena mrtvih
Kao u knjizi povijesti. A tamo
Suze mi kaplju na travu pod kojom
Spavaju mrtvi. Moji mrtvi.

*Rab (Frkanj)
29. svibnja 1954. dopodne*

IX. JEDNOSTAVAN ŽIVOT

Danas vidjeh sijača
Na oranici i čuh motike
Zvek. Kao u mladosti mojoj.
Il kao u doba
Pindara. U krajini nepoznatoj
Spremaju bombe atomske. Život
Jednostavan.

*Rab (Park Komrčar)
29. svibnja 1954. popodne*

X.

ORANJE MOG OCA

Drveni plug vuku krave, a za njima
 Gazi orač, polako, i katkada samo
 Vikne: Šarulja, Rumenka. Sjećam se
 Svoga oca i njegovih povika na konje
 Kod oranja, i dubokih brazda: rodne
 Zemlje. Gdje je oranje i gdje je
 Glas moga oca?

*Rab (Park Komrčar)
 29. svibnja 1954. popodne*

XI.

BUDUĆI PJESNIK

Miruju krošnje pinijā, vjetar
 Ne šumori, a sunce se naginje
 K zapadu. U parku, na stazama, djeca
 U igri viču. Ima li med njima, možda,
 Budući koji pjesnik? Jednog će predvečerja
 Doći za kameni stol, i pisati pjesme.
 Kao ja sada.

*Rab (Park Komrčar)
 29. svibnja 1954. popodne*

XII.

PORUKA IZ DALJINE

Lastavice, mile moje lastavice,
Govorim vama. Čujete li
Moje riječi? Odletite;
Preko gorā odletite na prozor kuće
Ispod brijega. I cvrkućite, cvrkućite,
Dokle se god ne pojavi Ona.

*Rab (Park Komrčar)
29. svibnja 1954. popodne*

XIII.

OKRUGLI KAMENI STOL

Kamen je ovaj bio u planini
Kamen. Pa iz njega isklesашe stol.
I sada za njim sjedi čovjek, sâm.
U sjećanju mu žive tvoje riječi:
»Htjela bih ovamo dolaziti s tobom
Kad padne noć i pokažu se zvijezde.«

*Rab (Park Komrčar)
29. svibnja 1954. popodne*

P. S.

Poslije godinā bola i trpnje,
I šutnje, napisah nenadano
Trinaest pjesama, odjednom.
(Odjednom znači: od jutra do mraka.)
Pomišljao sam, prije toga: Kada bih
Napisao pjesmu, slučajno,
Na raskršća bih potrčao
Vičući: Ljudi, čujte me!
Il bih grlio u šumi stabla!
Ili bih plakao od ganuća!

A desilo se što nije vrijedno spomena:

Kad sam došao za večernji stol
U domu gdje živim s ljudima stranim,
Nikome ne rekoh ni jednu riječ
O sreći: stvaranju. Samo je glas moj,
U razgovoru svagdanjem, običnom,
Treperio kao napeta struna
Pod rukom svirača u punoj dvorani.
No glas je moj govorio u prazno,
U vjetar. I ne ču ga nitko,
Osim mene.

*Rab (Klimatsko lječilište)
1. lipnja 1954. popodne*

SLIKE JOŠ NENASLIKANE

Otonu Glihi za rođendan 1954.

Gledam kamenje. I more. I kuće
Sa crvenim krovom. Mislim na tvoje pejzaže
Primorske. I mislim kako si i ti djetinjstvo
Proveo u Slavoniji mojoj... A gdje su slike
Tvoje: na njima zreлина polja?
Kada si, posljednji put, pohodio kraj
Djetinjstva svoga? Uzimaj
Hrpu slikarskih platna,
I boje. I putuj... Doći ćeš, iza brežuljka,
U selašće (Rastušje ga zovu); i skreneš li
Lijevo, spaziti ćeš kuću, već staru, sa prozorima
Otvorenim, i u njoj ženu,
Još stariju, bosu, u crnoj
Marami na glavi. (A kosa joj je kao ljiljan bijela.)
Ona će ti reći: Da, ja sam njegova
Mati. A onda ćeš, poslije ručka, naslikati nju,
Njezine dobre oči, koje su, davno već, gledale
Moje korake prve, a sada u njima nema
Ni súzā: iz slike će govoriti jedino
Pogled blag u godine prošle i u noć koja dolazi
Bez milosti. Zatim ćeš, već te vidim,
Prešavši preko potoka, otići
Pod brdo i popeti se, strmo, ispod hrastova,
U vinograd, i slikati, sa svih strana
Slikati: vinograd na brijegu, žitno polje,
Osamljeni hrast, povratak s paše, zapušteno
Groblje, kosce, vrbe na livadi, seosku djevojku,
Žetvu, plug i konje kako oru zemlju,
Istu onu zemlju koju su nekada
(O, doba davnine) orali moji pređi:
I djed moj, i otac moj, a ja ih gledao
U danima mladim. Oni, već davno,
Pod leđinom leže, a ja, već davno, ostavih i rodnu
Kuću, i plug, i oranice, i konje. I samo ih nosim
U sjećanju, u srcu... No, to se neće vidjeti na slici

Tvojoj: na njoj će biti samo zemlja
Tamna. Teška. Vječita zemlja.

O čemu govorim? Zar sanjam? A znam,
Na odlazak si spreman, prijatelju moj,
Kao obično, ljeti, na more. Na Krk,
Tvoj dragi otok.

Rab (Park Komrčar), 1. lipnja 1954. pred podne

ŠKOLJKA

*Oprostite mi, ako možete,
Što i ja pišem baladu o školjki.*

Po kamenoj ulici primorskoj,
U metežu djevojaka, mladića,
Hodala je mala starica u crnom
Noseći preko ruke
Košaricu punu
Blistavih školjki.

Kroza smijeh i žamor,
Ona je lagano
Hodila i tiho govorila,
Kao da je slušaju
Svi: — Kupite školjke. Sirota sam.
Nikoga nemam. Kupite školjke.
Jedinac sin moj u ratu je
Poginuo. Ja sam sama, sa školjkama.
Kupite ih. Kupite školjke.

Vrativši se sa školjkom kupljenom
U svoj grad, na uho je stavljam
I njezin šum prisluškujem: ...
Jedinac sin moj... u ratu je
Poginuo... Ja sam sama... sa školjkama.
Kupite ih... Kupite školjke.

*Oprostite mi, ako možete,
Što i ja napisah baladu o školjki.*

*Zagreb, Ilica 26
27. lipnja 1954., nedjelja, popodne*

KASNI ŽETELAC

Kasni žetelac ne podiže glave
Iznad klasja dozrelog. On žanje,
Brzo žanje; ne vidi da zlatan
Sunčani prah više ne lebdi
Nad poljem. Smrkava se. Kraj njega
Prolazi, lica ražarenog,
Djevojka tamna sa cvijetom u kosi;
Dovikuje mu, uzdrhtalim glasom,
Večernji pozdrav. Al on je ne čuje;
Samo žanje, brzo žanje, sagnut
Nad crnom zemljom; i ne zna,
Kad noć se spusti da će djevojka
Već otići daleko i samo će njen miris
Lebdjeti nad strništem. A on će,
Ražalošćen, teškim se vraćati korakom,
Sâm, kasni žetelac.

Zagreb, Ilica 26

23. kolovoza 1954., ponedjeljak, naveče

VELIČANSTVO MORA

Cvrčci u borovima cvrče pjesan bez kraja,
A more uzburkano šumori i udara o hridi,
I huči, i buči, pod suncem rujanskim.
Dovikuju se, neprestano, plivači; njihovi glasi
Ulaze kroz odškrinuta vrata crkve
Na Dančama, nošeni vjetrom, i umiru
Ispred Triptihona Nikole Božidarevića
(MCCCCCXVII MENSIS FEBRVARII
NICOLAVS RHAGVSINVS PINGEBAT).
U davnini, i on je slušao
Šumorenje mora o kojemu sada
Učiteljica mlada, u crno odjevena,
Tumači svome razredu malih
Djevojčica i dječaka; govori im,
Skupivši ih okolo sebe, pokazujući rukom
More: »Svratite, djeco, pažnju
I pogledajte kako se more razbija
O hrid, i kako se pjeni, i kako... Hej, vi,
Dođite bliže i slušajte mene...«
Sedam dječaka, u košuljama zelenim,
Prestaše da osluškiju šumorenje mora
Da bi čuli glas učiteljice koja zna sve
O moru: i kako se talasa, i kako se pjeni,
A nije u nedoumici, kao ja koji sjedim
Na bliskoj klupi, u zavjetarju, i ne znam,
Premda su mi usta otvorena, kazati
Ni riječi pred veličanstvom mora,
Pred modrim šumom vječnosti.

Dubrovnik (Park Gradac)

27. rujna 1954., ponedjeljak, popodne

MAJCI MOJOJ

na dan kad je ušla u 75. godinu svog vijeka

Dovrših ručak. Sam
Za stolom. U tuđoj kući. U gostima.
Daleko od Rastušja. Daleko
Od majke. Htio bih da joj čestitam
Današnji gôd njen. (Kraj mene

Nikog nema.) Pomišlja li možda: — Kud se djedoše
Žetve, gdje je klasje nad kojim se
Brižno saginjala, pola stoljeća,
A sad se nad njim saginju
Kćeri njezine. Mlađi joj je sin

Umro, već davno. A stariji,
Prvenac njen (onaj koga zovu
Pjesnik), ne mari za nju ni za kuću
Očinsku... — Ti koja već godinama
O meni misliš da sam te zaboravio,

Majko moja, paćenice zemlje
Mojih pređa, zar doista ne vidiš: srce mi
Razapeto krvari nad rodnim pragom, a ti po njemu
Gaziš i sjena se tvoja razastire duboko nad oranicama.

A ja, za tuđim stolom, pišem obliven suzama.

*Kostanjevica na Krki (Dobrava)
19. veljače 1955., subota, popodne*

SPOMEN NA DJEDOVINU

Sestrama mojim, Seki i Kaji

Brata nemam. Jedino vas, koje mi
(Sjećate li se?) kazivaste davno:
»Brate, e moj brate. Lako je tebi.
Ne radiš ništa, nego samo pišeš
Pjesme. A mi se od posla prekidosmo:
Svako jutro porani i svako več
Okasni. A ti samo piši i piši,
Blāgo tebi. Sjediš u hladovini
Pod orahom i čitaš knjižurinu,
Dok mi žito žanjemo i vežemo
Snopove. Onda spazimo, odjednom,
Gdje iz čista mira odgurneš knjigu,
Uhvatiš papir i samo pišeš, pišeš,
Pa na kraju (tko se ne bi našmijao!)
Zgužvaš i podereš te svoje papire.
Zovnemo te: — Ej, hodi nam pomози
Sanijeti snoplje! Zdjeti ga u krstačje! —
Mislimo: nek i on, stariji od nas,
I muško, uradi štogod na njivi
Otaca svojih i nek ne gleda nas
Kako se zlopatimo, dok on samo
Piše i briše, i ne radi ništa...«
Blaženi dani, kad slušah te riječi
Sestara mojih mladih, još neudatih.
No godine se nižu, i svatovi
Protutnje, i djeca najednom izrastu
Ljudi. Pa traže zemlju i kućište!
Tako i moje sestre danas pišu:
*»Dragi brate godine već prođoše otkako se
ne svraćaš kući svakog ljeta kao nekada
a mi smo se poudavale djeca nam odrastoše
to i sam znaš pa ne treba o tom ni govoriti
pitamo te kad ćeš doći da nam razdijeliš
očevinu obećao si a nikako
još ne dolaziš i nema puno vremena*

*da sagradimo sebi i djeci kućicu
da pod starost bar kažemo ovo je moje...«*
Sestre, o sestre, nikada se neće
Vratiti mladi dani, i nikada
Očinski dom ne umire u srcu.
To znam. A do groba nosit ću spomen
Na djedovinu moju gdje odrastoh,
I gdje već živi novo pokoljenje.
Bez mene. Bez mene. Zaista bez mene?

*Kostanjevica na Krki (Dobrava)
19. veljače 1955., subota, naveče*

PRSTEN

Kad me pitaju, kakav je
Prsten moj, i odakle je, odgovaram:
Srebrni prsten, zar ne vidite. A kamen, kap
Tamne krvi, koji zovu karneol,
Nosio je, u davno doba, na polasku
U križarski rat, vitez neki. (Tko zna išta
O njemu?) Kasnije, mnogo kasnije,
Nürnberški zlatar kamen je okovao
U srebro. I prsten, u malom nizu stòljećā,
Prelažaše s ruke na ruku. (Te su ruke prah
I pepeo, mogla bi za njih reći živa usta.)
Pa je došao, jednoga dana, i na moju ruku;
Ona je o njemu (godine, godine!) napisala stih:
»Na ruci mojoj žalosnoj crveni prsten Javorov.«
A nitko nije pomišljao da je doista
Na ruci mojoj žalosnoj crveni prsten Javorov.
Nego me ispitivahu:
Koliko bi on stajao,
I odmah dodavali: Hiljade, teške hiljade.
Ne bi ni slušali moj zbunjen odgovor,
Da nisam o tome mislio, i da ne znam
Hoće li on sa mnom leći
U zemlju ili će biti na nepoznatoj ruci
Kad moja bude pepeo i prah. Ona neće znati
Da se i meni činilo, kao i onima
Preda mnom, da se ruka moja neće nikada
Rastati od prstena, od prstena od srebra,
S kamenom tamnim kao krv, a zovu ga karneol
Oni koji poznaju drago kamenje. Gotova je pjesma
O prstenu. O mojem ili tvojem prstenu?

Zagreb, Ilica 26

1. prosinca 1955., četvrtak, popodne

PTICE LETE, U SUMRAČJE...

Ptice lete, u sumračje, nad mirnim vodama,
I tiho se ljulja šaš, i pada odsjev uštapa.
Spremaju se ptice na noćni počinak
Ne sluteći što im tmina pripravlja.

Lovčeve noge, u čizmama, koračaju
U večernjoj tišini. I nose smrt.

Koraci su čvrsti, sigurni:
Vrebaju plijen. I razdiru tišinu
Pucnjevima, lovci nevidljivi.

Zadrhti nemirna tjeskoba u trski.
I samo koluti na vodi prate pad
Ranjene ptice, smirenje zauvijek.

Ptice lete, ptice bježe, ptice padaju
U odraze vrbā u vodi,
Zatalasane u zrcalnoj slici,
Dok ih podmukla ne prekrije šutnja.

(Crne vode, 6)

*Zagreb, Ilica 26
11./12. prosinca 1955.*

KAD MENE VIŠE NE BUDE

Svakog dana sunce zapada. Doći će
Dan od kojeg će se znati: mene
Više nema.
Neće se ništa desiti što nije bilo
Za moga vijeka: mornari će
Ploviti morima, vjetrovi će hujati žalostivo
U granju, savijat će se dozrelo klasje k zemlji.
Voljet će se mladići i djevojke
Kao što se prije njih
Nikada nije volio nitko.
Ujesen, kad voće dozrijeva, kad se beru
Plodovi, prolazit će njih dvoje
Alejom ispred Sveučilišta; zatim će
Šetati pod kestenima na Griču
Držeći se za ruke, dugo, dugo,
Kao što se prije njih nitko
Nije držao nikada. Oni će sjesti na klupu
Starinsku i spaziti će oboje: na njima leži srebro mjesečine
(Kako je negda počivalo na tebi
I meni, u doba mlade ljubavi.) Prije neg se poljube,
Djevojka će šapnuti sjajnom mjesecu: Sanjam li
Ili čitam pjesnika
Koji je pjevao o mojoj ljubavi?

Rijeka, Brgudi 155, 30. prosinca 1955. naveče

GOST U VUČEDOLU

Na Dunavu, u svibnju i lipnju 1957.

Izbor

II. ŽUTA PTICA...

Žuta ptica ima gnijezdo, ognjište svoje,
U lisnatom stablu, visòko, zelèno,
Pred očima mojim.

Žuta ptica izlijeće iz gnijezda
Svaki dan. Svaki dan leti žuta ptica
Prema rijeci, pred mojim očima.

Ona ne zna, žuta ptica,
Da je gledam u letu
I da sam žalostan što ona ne zna,
Žuta ptica, da je u letu gledam.

A jutros joj doviknuh, žutoj ptici:
Tko bi znao o tebi da letiš,
Da nema mene, žuta ptico?

Smješkao sam se čitav dan,
Dokle se god nije vratila u svoj dom
Žuta ptica. Ona nije, jao, o tom znala ništa.

Vučedol, 13. lipnja 1951., četvrtak

III.

U SVIBNJU DOĐOH...

U svibnju dođoh u Vučedol
Gdje nisam nigda bio,
Na Dunavu, na rijeci drevnoj.
Njom plove lađe i ribe.

Na ovom brijegu, rekoše mi,
Odavno su živjeli ljudi.
Pogledajte... iskopine;
Mnogo ih je već u muzeju.
Šta mislite, kad je to bilo?
Četiri tisuće godinā ima!

Četiri tisuće godinā, rekoh,
Čekali su da im dođem
Kao gost, da pomilujem
Travu koja se ljulja nad njima.

Vučedol, 14. lipnja 1951., petak, dopodne

IV. IMA JEDAN MALI JOSIP

Ima jedan mali Josip.
On na svojim ramenima
Nosi pet godina.

Pitam li ga, mali Josip
Ne može se uvijek da sjeti
Mog dugog imena.

Nas dvojica, Josip i ja,
Rođendan imamo zajednički:
Četvrti studenog.

U podne dolazi pred moja vrata
Mali Josip i kuca prstom.
Vikne: Josip! Kuca: Josip!

Kad izađem, on se skrije.
Josipe, gdje si? — čudim se, zovem.
On mi odnekud odgovara:

Sakriven sam, tražite me!
I ja tražim mog Josipa,
Tražim, tražim, a ne mogu

Da ga nađem nikako.

Vučedol, 14. lipnja 1957., petak, dopodne

V.

ZAPADA SUNCE...

Zapada sunce. Idem kroz polje.
Zeleno žito se žuti.
Srcu će mojem uskoro bolje
Svanuti, kao da sluti.

Legnem u travu. Osjećam da sam
Brat suncu, vjetru, vodi.
Samo se čuje moj uzdah: ja sam
Zarobljen u slobodi.

Nitko me ne žali, ne šapuće za mnom.
Otrova nisam htio.
Ljubim se s cvijećem i s večeri tamnom.
Do zore suze sam lio!

Vučedol, 14. lipnja 1957., petak, u predvečerje

VII.

HTIO BIH DA ZAUSTAVIM

Htio bih da zaustavim
 Sunce, da se ne uspinje na nebo;
 Nek ostane crveno nad rijekom
 Kao jutros, kad sam ga vidio
 Kroz prozor sobe u kojoj živim.

Htio bih da zaustavim
 Dunav, da ne teče zemljama
 Do Crnog mora; nek počine;
 Nek se smiri u sjeni vrbā
 I topolā; nek ne sluša svoj tihi šum.

Htio bih da zaustavim
 Smiješak na tvom licu, Helena,
 S kojom provedoh svoj tegobni vijek.
 Nek smiješak taj lebdi bezbrižan, porubljen
 Tvojom kosom crnom i crnim očima.

Htio bih da zaustavim... Ne, ništa ne mogu.
 Svakog se trenutka bližim suncu smrti, grobu.

Vučedol, 16. lipnja 1957., nedjelja, dopodne

X.

TRI STABLA

Tri stabla u polju
Uvijek čekaju nekog.

Ako sunce sja, govore:
Svrati se u hladovinu sjene.
Kad je srcu teško, šumore:
Isplači se pod lišćem do kraja

I nitko, nitko neće znati
Za plač tvoj, i tugu, i jecaje.
Čut će ih samo crna zemlja
I nas tri stabla u polju.

Vučedol, 19. lipnja 1957., srijeda, ujutro

KAO DA NEMA NI MRTVIH NI ŽIVIH, NIKOGA

Svak bi umio, znam, ovako da napiše. Molim,
Ne zamjerite mi što čitate upravo moje
Skromne riječi, odavna poznate, razumljive.
(Pjesma je već počela, ako li se ne varam.)
Bijah u ovom parku. Prekjučer. Govorio sam
Sjedeći na zelenoj klupi, bez naslona, s dječakom
Iz daljeka kraja. On se rodio četrdeset dana
Poslije smrti svog oca koga ubiše Nijemci
U siječnju četrdesetpete. »Kad je moj otac
Došao u selo (ni ime neću da mu spomenem),
Zapitao je ženu na prozoru: Ima li
Nijemaca ovdje? Ona mu reče u oči: Nema ih!
Trenutak kasnije obasuše ga meci, i jedan
Pogodi ga u lijevo oko: otac pogibe.
Kad mi god mati o smrti toj pripovijeda,
Mene trese groznica dan i noć. Volio bih
Da su ljudi dobri; kad ne bi ubijali
Jedan drugoga. I volio bih da imam oca.
Brata i sestru, mlađe, imadem. I očuha.
I trinaest godina. A već sam rekao
Da mi tijelo drhti ko lišće, sjetim li se samo
Smrti mog oca. Pogledajte!« Tako kazivaše
Toga dana dječak, kojega neću vidjeti
Nikada. Kanio sam pjesmu napisati o njem,
Al nemadoh moći. Ni sabranosti. Danas dođoh
Ponovno k istoj klupi, i sagnut nad papirom
Bilježim pregršt riječi da se spomenem opet
Dječaka nepoznatog, njegova ranjenog srca.
Neću ga zaboraviti. Neću ga nikada
Zaboraviti. Budem li mislio (o, godine!)
Na predvečerje kad pokušavah u sjećanju
Da iznova oživim moga dječaka, neće se
Pred očima prikazivati slika mladića
Koji za ruku vodi djevojku i s njom zamiče
Dalekom stazom u šumu (u pogledu djevojke
Pročitah riječi za me: Čovječe, sâm na klupi,

Zar ne vidiš kako sreća vodi moju ruku?);
Preda mnom će se iznova pojavljivati lik
Istog dječaka, a u srcu odjekivati
Jednostavne njegove riječi. Zaboravit ću
Upornu pjesan zrikavaca u taj sunčani dan,
I mirna stabla borova i čempresa, ali neću
Tvoje dobre oči, dječčače od trinaest godina.
Naslućivao sam u njima suze. Nek je dosta
O tome. Neka se razastre večernja tišina
Oko mene, u zelenilu. Zapast će sunce
I pojaviti se mjesec, krupan, bezbrižan, žut,
Med zvijezdama. Nastavit će on svoj put
Kao da nema mene ni tebe, dječčače,
Kao da nema ni mrtvih ni živih. Nikoga.

Veli Lošinj (Park), 28. srpnja 1958., ponedjeljak

ZABILJEŽENO NA GROBLJU

(Na Mihajlu, u Dubrovniku)

Gospar Ivo Vojnović počiva, u slavi,
Blizu kamenog zida, u tamnom grobu,
S pozlaćenim slovima svog imena. A gdje su
Knezovi? Gdje su? Zamuknula je, davno,
Eolska lira čemprêsâ grobnih.
Njegov je susjed dječak kojem se u ratu
Krhotina bombe u glavu zarinula;
Roditelji mu staviše sliku na grob
I napisашe: NE ZABORAVI NAS, MILO.
Sunce se i danas nagine zapadu,
Dok ovo bilježim olovkom tankom,
Crnom, za sjen gospara Iva, za spomen.
Devet ga puta pohodismo ovdje
Na Mihajlu; slušali smo cvrkut
Vrabaca na granama čemprêsâ njegovih.
(A gdje su čiope?) Dječak od osam godina
Dònese svježu vodu u posudu s cvijećem
Na grob svoga djeda, a žena u crnini
Odmicaše se i primicaše muževljevu grobu,
Da vidi kako li stoje njezine rujne ruže
Na grudima groba. Pomislih, za trenutak:
Od nas troje živih na ovom groblju sad,
Tko će prvi biti mrtvac, kostur, zemlja?
Drugi će netko donositi ruže, leandar,
Peruniku, ruzmarin, brnistru, da ih ostavi
Na dragom grobu. I da zatim ode,
Živ među žive, da mrzi, da voli.

*Dubrovnik, Lapad (Na Mihajlu)
24. travnja 1959., petak, popodne*

SLUŠAJUĆI ŠUMORENJE HRASTA

Ja sam drvo, krošnjato drvo, u lišće
Odjeveno, od proljeća do jeseni,
Žute jeseni; a moja je mati
Zemlja, crna zemlja: ona me

Odnjihala na jakim grudima.
Prolaznici kad zastanu preda mnom
Čude se, poviknu: »Gle hrasta!
Pogledaj ovaj hrast!« Pa zaključih:

Ime mi je Hrast; u knjigama
Učenim: *Quercus maritima*. Zar bih
Mogao reći koliko desetljeća, ili
Stoljeća, stojim na istome mjestu,

Nepokretan; jedino me sunce miluje
I vjetar kad šumi u mom lišću
I šapuće riječi nerazumljive;
Krošnje se tada njišu, saginju, šumore,

Ponavljajući priču od ljubavi, od boli:
»Davno, davno, davno, u sjeni, u hladovini,
Djevojka suze lijevaše, sama, sama, sama.
Najednom se nasmijala, glasno,

I otkopčala grudi. Tko da ih ljubi?
Mladi naš list, veseo, lud,
Otrgne se naglo i spusti se lagano
Na djevojčine grudi. Ona ga poljubi!

Mi smo u krošnjama, od radosti, šumorili
Sve dok se ona nije izgubila u noći.«
Lišće moje ovu priču šumòri beskrajno
Kao da se dogodila stotinama puta.

A nije nego jednom. O onome
Što bezbroj puta чу: »Požurimo!
Sad će kiša! Dolazi!« kao zaliveno šuti.
Kome li govorim? Zar me itko sluša?

Ja sam drvo, krošnjato drvo, u lišće
Odjeveno, od proljeća do jeseni.
A negdje u daljini, znam, čeka me posljednja
Jesen, u žutom, u crnom lišću, u mraku.

Rab (Park Komrčar)

19. srpnja 1970., nedjelja, od 16.30 do 18 sati

MOŽE LI ČOVJEK...

Može li se slovima na papir
Prenijeti šum vjetra i pjevanje
Ptica u šumi, i srce
Slomljeno od boli?
Može li se u susjedstvu
Ili u dalekoj zemlji
Ići s rukama krvavim do lakata
I s nožem u zubima,
A k zvijezdama dizati pogled
Ljudskih očiju? Može li čovjek
Još uvijek da podnosi
Bijedu, poniženje, zločin,
I da se raduje pokoljenjima,
I da sluša šum vjetra
I pjevanje ptica?

Rab (Park Komrčar)

20. srpnja 1970. od 10 do 11 sati

PJESMICA ZA VELIKU I MALU DJECU

Ima na svijetu šuma
Kojom prolaze zvijeri
I čovjek s nožem i puškom.
Tko će odgovor dati:
Što je zvijer, a što čovjek?
Čovjek će reći: »Čujte!
Ja sam gospodar svijeta,
I tko se meni opre
U mojoj naći će ruci
Smrt, života svoga kraj!«
Mudra će lisica na to:
»Čovječe plemeniti,
Veću bi pokazao moć
Da ne siješ smrt oko sebe
Nego da jednako voliš
I ljude i zvijeri, sav svijet.«
Al čovjek sluša samo
Svoj glas, a ne glas zvijeri,
I šumom ide, i vreba —
Dok ga ne pogodi metak
Nevidljive puške.

*Rab (Park Komrčar)
21. srpnja 1970. od 17 do 18 sati*

VEZAN ZA ZEMLJU

U svom dječastvu, prije pola stoljeća,
Dugo sam znao boraviti na brijegu
Kod ulaza u Rastušje, u ljetna
Predvečerja, među grmljem borikā,
Čekajući u tišini, na travi, bos,
Da se pojavi Večernjača i za njom
Druge zvijezde na nebesima pa da započne
Noćni razgovor u beskrajnom prostranstvu.

Zvijezde su me dozivale, a ja sam ih
Osluškivao, okovan i vezan
Uza zemlju koja me kao sina
Zagrlila objema rukama, čvrsto,
I ne pušta me do dana današnjeg
Iz svoga zagrljaja, iz okova, iz ropstva.

Rab (Park Komrčar)

25. srpnja 1970., subota, od 9.30 do 11 sati

SMIJEŠAK NEBA

Razglednice iz Raba, IV. (Ž. I.)

Prije nego sjedoh za stol
Crveni na kojem pišem,
Ležao sam, poledice,
Ispod visokih borova;
Satima sam promatrao
Nebesa vedra, svijetlomodra,
Mišljah: koliko je ljudi,
U vijecima prohujalim,
Kao i ja sada, ovdje,
U nebo pogled upiralo,
A ono se samilosno
Smješkaloo svakom sinu zemlje
Kao što se smiješi i meni...
Kao što se i tebi smiješi...
Dok nas ne primi mati zemlja
U svoje krilo... zauvijek.

Rab (Frkanj), 6. kolovoza 1973., ponedjeljak

GODINAMA SAM DOLAZIO...

Razglednice iz Raba, VI. (S. V.)

Godinama sam dolazio pod borove
 I izmed krošanja gledao plavetnilo
 Neba hodao po travi i po kamenju
 Ulazio u more veselio se suncu
 Slušao šturke i pisao stihove
 Za se i za prijatelje, pa ih slao
 U Svijet nek traže srodno srce
 I kažu mu i on je trpio.

Rab (Frkanj)

17. kolovoza 1974., subota, rano popodne

RIJEČI ZAHVALNOSTI SUNCU

OČE SUNCE, hoću još jednom
Da razgovaram s tobom
Kao rasipni sin poslije tolikog
Živovanja pod okriljem tvojim
I da ti zahvalim na svjetlosti
Koja obasjavaše moje dane,
Moju glavu, moju ruku, moj stol,
Na kojemu pisah godinama
Ni ne pomišljajući, nezahvalnik,
Na raskošje tvoje dobrostivosti
Kao što na nj ne misli cvijet
U šumi i leptir i galeb koji kriči
I cvrčak siromašni, moj brat,
Pa ti za zlatnu tvoju svjetlost
Zahvaljujem za sve nas na Zemlji
Od rođenja do smrtnog nam časa, OČE SUNCE.

Rab (Park Komrčar)

2. kolovoza 1975., subota, od 9 do 10 sati

KAPI ROSE NA RUŽAMA

Sa stabla jabuke, kraj zelene rijeke,
Spustila se grana zrelih plodova
Na zemlju gdje je čovjek poledice ležao
S ispruženim rukama. Najednom, pade mu na dlan
Jabuka, crvena, i glasom žive žene progovori:
»Zagrizi me, ne čekaj, zovem te, zar ne čuješ?
Nisi li još osjetio moju slatkoću,
Zreli moj miris?« Hitro on ustade ispod sjene
I punim ustima zagriže do srži u jabuku:
»Znala sam, oduvijek, da me ti voliš;
I sad jedno postadosmo nas dvoje!«
Kroz otvoreni prozor (gdje li je taj prozor?)
Pala je jutarnja sunčeva svjetlost
Na sklopljene oči, u nemirnu snu, i on
Šaptaše, isprekidano: »Kamo nestade
Slatka jabuka... Gdje je... Gdje je
Zlatna jabuka... Hoću li te ikada
Kao noćas... grliti...« A jaka nečija ruka
Čvrsto ga drmnu za rame: »Još li
Zar spavaš? I što li to samo buncaš?
Diži se! Sunce je granulo! Pogledaj
Kako blistaju kapi rose na ružama,
Pod prozorom, u vrtu! Ustaj! Diži se!«
Razbudivši se, otvori on oči širom:
Okolo njega nigdje nikoga.

Zagreb (Bolnica »Rebro«), 27. lipnja 1977.

SVJETLA I SJENE GRADA

Godine i godine ti živiš u gradu hodaš
Pognute glave ulicama zastaješ na trgu
Među golubima i gledaš djeca im bacaju kruh
A ne mogu ih uloviti pa se veseliš

I odlaziš pored kuća punih reklama
Svjetlosti u izlozima i na visokim krovovima
Kakve li radosti kad se one zapale
Uveče i kad gore u svim bojama do jutra

Plavi tramvaji tada razvoze još pospane
Ljude u tvornice urede na tržnice i zvekcū
Točkovima kao i vlakovi na šumnom kolodvoru

Svi oni grme i tutnje lomljavom zaglušuju
Ljude a ti moj prijatelju nadam se znaš
Bit će tako i onda kad mrak proguta i nas

*Zagreb, Gajeva ulica 2a,
4. ožujka 1978.*

U ŠUMI, S LEPTIROM

*Nikoli Šopu
za rođendan*

U šumi, na čistini,
Mirno sjedim, u suncu,
I kroz granje gledam
Nebo, blijedoplavo.

Ne pomiču se sjene.
U daljini lavež psa.
A žuti žuti leptir
Najprije me oblijeće

Pa se zatim spusti
Na golo moje koljeno
I miruje, sa mnom,

Beskrajno dugo:
Možda mu se čini
Da sam ja Zemlja.

*Rab (Park Komrčar)
19. kolovoza 1978.*

TAJNA SJENOVITE KLUPE

Opet je došao k tebi, sjenovita klupo,
Da te pozdravi i zamoli: odaj mu
Samo poneke tajne onih
Koji su te pohodili, kao on sada,
Poslije godinu dana, ponovno.
Kaži mu, eto, što su razgovarali
Ono dvoje koji se digoše
Upravo kada se on približavao
A oni ustadoše držeći se
Za ruke i pogledavajući se izbliza
Pa se činilo poljubit će se,
Ali se, bez riječi, udaljiše,
A tebe nisu, bojim se, ni pozdravili;
Zato mu ih odaj, ne šteti ih, reci mu
Što su razgovarali. Šutiš. Ti si
Srca kamenoga. Dobro. Bar mu prišapni
Što sijedi onaj hromi gospodin govori
Svom runjavom psiću, kad se svrate
Svakog popodneva da se u tvojoj sjeni
Odmore. Opet šutiš i šutiš.
On vidi: ne odaješ nikoga. Može li se nadati
Da nikome nećeš odati ni njega
Koji je toliko puta dolazio k tebi
Pun želja da o bijednom ljudskom usudu
Iskaže nekazano, a odlazio često praznoruk.

Rab (Park Komrčar), 25. srpnja 1979.

PADA SNIJEG

I tako ideš, prijatelju moj, ideš
Pa si odjednom na kraju zimskog dana,
Pa te zasipaju krupne pahulje snijega,
A ti pomišljaš na proljetno davno
Zelenilo, na vrt u cvijeću, na ruže
Rumene koje su u njenoj crnoj kosi
Mirisale onog predvečerja
Kad si je ljubio u sjeni stare lipe.

A snijeg pada svejednako,
I polako tvoje stope zasiplje:
Nije ga briga, hoće li sutra itko
Tvoj prepoznati trag... Pada snijeg,
Bez prestanka pada, u pahuljama
Mekanim kao krilo tvoje majke.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a,
17. prosinca 1979.*

ZAŠTO NISI KAO VJETAR

Ti si na zelenom otoku
S visokim stablima i slušaš
Kako more huči i udara o stijenje:
Trava se povija ispod silovitih
Naleta vjetra koji pred tvojim očima
Lomi procvale grmove ruža i bezbrižan
Juri nebu pod oblake da bi se tamo
Smirio zauvijek.

Nitko ga nije čuo
Osim tebe kojega on
Na svome putu nije ni primijetio.
A ti koji čitav život pišeš stihove,
Zašto žudiš da izraziš ljubav i smrt?
Zašto nisi kao vjetar bezbrižan?

Rovinj (Crveni otok, Hotel Istra), 17. lipnja 1980.

ČAROLIJE

Jelici za spomen

Sjedoh za uski stolić da pišem.
Preda mnom veliko ogledalo
I dvije zidne svjetiljke, sa strane.

Podigavši pogled
Bijah začuđen:
Gledalo me lice dvadeset godina mlađe!

Kakve li čarolije svjetla i sjene!
Ostao sam zagledan
Kao u davnu sliku.

A kad me sutra obasja dan
Vratit ću se, tiho, bez žaljenja,
U svoju budućnost.

Opatija (Hotel Slavija), 13. veljače 1981.

USPOMENI MOJE MAJKE

NA STOTI NJEZIN ROĐENDAN

Što bi trebalo da zabilježi čovjek
Na stotu obljetnicu rođenja
Majke svoje, 19. veljače 1981.?
Obične riječi što ih izgovara srce.

Rodila si me, Majko, da i ja kroza život
Ponesem preteški križ zemaljski
Kako si ga i ti nosila čitav svoj vijek
Pa da i mene, na kraju puta, trava

Prekrije koja tebe već godinama krije,
Ali za one koji ne vide te više.
A samo ja te, Majko, gledam uvijek živu

I u svom srcu nosit ću te živu
Dokle se i na me ne spusti mirno
Sjena vječitog mraka na dobroj majčici zemlji.

Opatija (Hotel Slavija), 19. veljače 1981.

BRIJEG

Brijeg koji u predvečerje gledam
Sav je obrastao zelenom šumom
Sav je zelen u podnožju njegovu
Sagrađene su kuće ispod kojih dolje
Jure automobili hode tromi pješaci
Od jutra do kasne noći kad utihne
I pseći lavež i ljudsko govorenje

Gledam taj brijeg a ne znam zna li on
Da znam za njega i za mnoge druge
Koji svoju sliku pružahu mojim očima
I svi će oni biti samo dok bude mene
Al ne zaboga tko to nevidljiv govori
U meni i hoće da me prevari krišom
Brijeg će taj biti živ kad ne budem ni ja ni ti

*Krapinske Toplice (Hotel Toplice)
1. lipnja 1981. između 16 i 17 sati*

PJESANCA O MORU

Ulazeći u more možeš šutjeti
Možeš mrmljati kao i ono što mrmori
Možeš govoriti možeš vikati
I urlati možeš kao što ponekad uhvati mene
Kad ulazim u more i možeš razmišljati
O tome što su davni pjesnici i državnici
Kazali o moru zapisali u stihovima
Kojih se danas malo tko sjeća
I nemoj se žalostiti ako ni tvoji stihovi
Ne uđu u buduća stoljeća zar ne znaš
Da samo ostaje more zauvijek
Zato o njemu govoriš jer i ti moraš
Kazati koju riječ makar bila na vodi
Zapisana a kad si već ušao u more
Ugledat ćeš bogato njegovo blistavilo
Ribe će te pozdravljati bježanjem
Od tebe ne boj se more voli sve
I tebe pa kad se iz mora vratiš
Na sunce moka sa stotinama kapi
Čitavim tijelom okreni se k moru
I punim glasom zapjevaj
Zahvalnicu moru
Evo i moje pjesance o moru!

*Božava, Dugi otok (Hotel Lavanda)
4. kolovoza 1981. od 18 do 19 sati*

SA ZVIJEZDAMA SVOJIM U DUBINI

Prijatelj mi veli Kako se može
Pjevati o moru bez broda i mornara
I bez galeba Prijatelju moj Kada je
Nastajala pjesanca o moru

Otplovili su bili brodovi i mornari
U daleke kraje gdje sunce zapada
U more kao crvena golema lopta
Za njima je moje more ostalo bez njih

A nema samo jedno more Ima ih više
I svako od njih čeka svoj brod i svoje mornare
Ali ih svako i ne dočeka Ostane samo
Sa zvijezdama svojim u dubini I tako uđe u pjesmu

*Božava, Dugi otok (Hotel Lavanda)
5. kolovoza 1981. oko 18 sati*

OPROŠTAJ

Čitavo popodne gleda more kako se mreška
Na nestašnom vjetru i naglo se zaustavlja
Pred nogama njegovim a Sunce
Koje se već priklanja k zapadu
Razastire po moru golemi odsjaj
Što brzo umara oči koje bi htjele
Dugo ga gledati a ne znaju jadne
Da posljednji put ga vide i da je uvijek
Najljepše ono što se vidi posljednji put
A ne zna se da je posljednji put
Pa tako i on koji godinama dolazi
Na ovo mjesto možda ni ne zna da je
Posljednji put ovdje a to je dobro kaže
To je dobro hvala dragome Suncu

Rab (Frkanj), 18. rujna 1981.

ALI NIJE BILO NIKOGA

Kako sam sve više osjećao Sunce
Da mi između lišća u guštiku stabala pruža
Nevidljive svoje tople ruke nestajale su
I kao zacjeljivale rane u mom srcu
Što ih je donosio život u dugom trajanju

A da je kraj mene slučajno tko prošao
Vidio bi na licu smiješak blaženosti
Ali nije bilo nikoga samo je lišće
Mirovalo bez daška vjetra a iz daljine
Dopirao urlik gledalaca neke utakmice

Rab (Park Komrčar), 19. rujna 1981.

PRIJATELJSTVO RIJEČI

Otkako znam za sebe
 S riječima prijateljujem
 Riječi su moja muka
 Riječi su moja radost
 Riječi su moje prokletstvo
 Riječi su moja utjeha
 Riječi su život moj
 Otkako za sebe znam
 S njima prijateljujem.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
 3. listopada 1981.*

MORE U MENI

Podigavši pogled ugledam
Nebo modro, s malo oblakā
Bijelih, i zelene borove
Kako im krošnje miruju,
A u njima cvrčci neumorno
Cvrče kao cikada Anakreontova;
Čujem i muklo udaranje
Mora o obalu, i među
Granama stabala vidim ga
Mreška se i svjetluca.
A što je s mojim morem
U meni? Njegovo muklo hujanje
Samo ja osluškujem.

*Rab, Suha Punta (Hotel Carolina)
29. lipnja 1982.*

OBLAK

Kada sjedim za stolom
 I gledam kroz prozor oblak,
 Pomišljam: nisam li ja taj
 Oblak koji za stolom
 Piše o sebi da je oblak
 Na zemlji, i da za stolom
 Nebeskim razgovara
 S dragim Bogom u sjaju
 Zlata, ljiljanā, ružā?

*Opatija (Hotel Slavija)
 13. rujna 1983.*

STIHOVI O DÚGI

Jučer se razapela
Dúga preko neba:
Htjedoh se provući ispod nje
Kao nekad, u djetinjstvu,
Kad sam trčao za njom
Do mlina, gdje pije vodu.
Al se najednom sjetih
Da nema starog mlina,
Da nema mog djetinjstva,
I da nikada neću
Dúgu taknuti rukom.
Pa sklopih oči. A dúga
Još jače zasja u meni.

*Opatija (Hotel Slavija)
13. rujna 1983.*

SVJETILJKA LJUBAVI

Svjetiljka ljubavi
koju sam čitavi svoj vijek
nosio u rukama
pazeći pomno
da je ne ugasi ledena kiša
il nenadani vjetar
dogorijeva pomalo
ali još uvijek osvjetljuje
moje lice i lica prijateljā
s tamnim sjenama
što nam se smješkaju potiho
a mi nećemo da ih vidimo
nego bez prestanka
svaki pred svojim očima
gleda u tajnosti
kako iščezava i nestaje
u nepoznatoj daljini
zlatna svjetiljka ljubavi

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
19. prosinca 1983.*

LJUDSKO GOVORENJE

Druga neka pjesma trebala bi
Da nosi izraze zamišljenosti, očajanja,
I slike o srazovima Svjetova,
O smaku Svijeta,
A ne vrtove ljubičića, ljiljana
I žutih ruža mirisnih,
S paunima koji se šepire
U suncu jutra, a dive im se
Bogate djevojke i mladići, na povratku
Iz noćnih barova s pijanke i plesa,
Dok u njihovu susjedstvu, koje oni
Neće da vide, kolje se i svađa
Sirotinja, od gladi umire bolesno
Dijete, nemoćna starica zazivlje
Smrt od dobroga Boga i njegovih anđela;
Nevidljivi, oni šumore krilima
I svemu na svijetu, i mravu, i ptici,
I travi, govore: Ni ne znate da o vama
Pjesma pjeva — i tako
U nemoći završava i ovo govorenje.

Rab, Suha Punta (Hotel Carolina), 10. kolovoza 1984.

KAKO JE ONO BILO...

Kako je ono bilo, u davno
Dječaćko moje doba, prije godinā
I godinā, kad sam, na blagdan
Svetoga Roka, sa svojom bakom
Išao u goste pješice u Glogovicu,
U treće selo, preko livadā
Grabaračkih, bos i gologlav?
Bilo je tamo kao u Rastušju
Na Vidovo: licitari razapeli
Šatre s medenjacija oblizalima šerbetom,
A momci djevojkama kupuju srca
S ogledalcima i pune marame
Kolača, i kolo igra, i pjevaju svi
Što ih grlo nosi, a moja je baka
I meni kupila licitarskoga konja
I tri oblizala, i popio sam čašu
Šerbeta prije no što smo krenuli
Kući u Rastušje, baka s molitvenikom,
A ja s konjem i oblizalima
Koje ću dati sestrama i bratu,
A ja ću na svome konju jahati
Oko čitavog Svijeta i samo se zaustaviti
U Taormini, gdje živi dječarac
Što svoju baku voli kao i ja...
I kad smo stigli kući, već je pao mrak.

Rab, Suha Punta (Hotel Carolina), 16. kolovoza 1984.

SUNCE ŽARKO, MOLIM TE...

Sunce žarko, molim te, daruj mi
 Još jedno ljeto, il dva, il sedam,
 Ako te je volja, da se uzmognem
 Kao ptica spuštati na more:
 Pod stoljetnim stablima gledati,
 U sjeni, blažen, kao uvijek,
 Njezino lice, smiješak ljubavi.

*Rab, Suha Punta, (Hotel Carolina)
 17. kolovoza 1984.*

POVRATAK U SVOJ DOM

Neću više prolaziti stazom kraj mora,
Napola gol, pocrnjele kože, i neću
Gledati golotinju ženā i muškaraca,
Polijegalih na kamenju il pod borovima.

Vraćam se u svoj dom, pred kojim
Za kavanskim stolovima sjede gosti
Od kojih nitko ne zna da je u prvom katu
Moja radna soba s knjigama i slikama.

Čekaju me tamo hrvatski pjesnici
I pjesnici stranih zemalja pa u jedan glas
Iz knjigā svojih šapuću mi: Brate!
Kako si mogao da nas ostaviš,
Otiđeš u kraj daleko od nas,
A znaš da će nas jedino rastaviti Smrt!

*Rab, Suha Punta (Hotel Carolina)
18. kolovoza 1984.*

NA STOLU KRUH

Stajati pred bijelim papirom,
Još neispisanim, i znati:
Dosad su sastavljeni milijuni pjesama
Na svim jezicima Svijeta
I za milijune ljudi na Zemlji
Spremljeno je već oružje da ih uništi —
A ti hoćeš da se čuje i tvoj krik:
Mir Svijetu! Sloboda Svijetu!
I svakome na stolu kruh!

*Zagreb, Gajeva ulica 2a,
2. studenoga 1984.*

SVE JE VEĆ REČENO...

Sve je već rečeno ili će biti
Kad prošlost nahrupi na vrata
Zaključana s napetim bubnjevima
I sviralama srebrnim koje će

Iz mračnih okruglih nizina
Dozivati vitke djevojke ljepotice
A one će ne znajući sirote
Postati jednoga nečekanog dana

Samotne staričice koje ne zapaža
Nitko pa ni ja koji napisah
Krivudave ove guste rečenice

Dok sam pio kavu kraj mora
A u glavi se vrzmale slike
Što ne htjedoše sići na papir.

Opatija (Luka), 1. travnja 1985.

RUŽA I NJENE SJENE

Danima ruža stoji u vodi
Zalijevana brižnom rukom
Nevidljivog anđela

Govorim ruži zašto ne uveneš

Šuteći ona upire tamne sjene
U moje srce
I budi mlade uspomene

Svjetiljka ljubavi još gori i za mene.

Opatija (Hotel Admiral), 2. travnja 1985.

LIST ŽELJAN SLAVE

Suhi list sa hrasta smežuran
Pade mi na nogu dok sjedah
Na staroj klupi sâm pa mi reče
Čitavu sam godinu čekao da padnem
I danas padoh preda te znajući
Da ćeš o meni napisati stihove
I slavom moju ovjenčati smrt.

Opatija (ispred Hotela Triglav), 3. travnja 1985.

TRENUTAK SPOZNAJE

Pozovimo k sebi malu Anastaziju
I plaštem se plavim zaogrnmimo
Pohodit će nas milost nebeska

Gdje li su sada stotine stihova
Koje samo u glavi nošah
A nikad ih napisao nisam

Među njima možda su oni najveći
S njima bih mogao zaljuljati
Zemljinu osovinu možda

Otići sa štapom u planinu mrku
Pa dugo dugo promatrati pčele
Što nose u košnicu med

A sunce već zapada.

*Opatija (Hotel Admiral)
4. travnja 1985.*

PRAG DJETINJSTVA

Pomilovati kudrava psa u dvorištu
Vezanog za lanac prije no prekoračiš prag
Kuće u kojoj si rođen i na povratku
Iz tuđeg svijeta pozdraviti svoje
Stiskom ruke i snažnim zagrljajem
Znajte da vas zaboravio nisam
I da nikad neću dokle se god budem
Sjećao našega psa i praga mog djetinjstva
Osjećaji još u meni živi
I ja s njima rastem
I viši sam od jablana kraj potoka
I čini mi se ponekad
Rukama dodirujem zvijezde.

Opatija (Hotel Admiral), 10. travnja 1985.

ODUVIJEK...

Oduvijek su pauci
 Pleli mreže
 Ulovili ne ulovili
 I sunce izlazilo
 Sjalo u orašju
 Bio tko tamo
 Ne bio A ja sam
 Do osamdeset rumenih ruža
 Dolinom Svijeta hodio
 Znajući da će jednom sunašće
 Crno zapasti
 I u moj mrak
 Pa zatim opet sjati u novi dan
 Svima na Svijetu

*Zagreb (Klinički bolnički centar »Rebro«)
 5. prosinca 1985.*

OD ISKONA SVIJETA

Dok promatram kroz prozor snijeg
Na stoljeću borova brežā
Suze su davno već presušile
I zalud im govorim nek plaču
Plačite do mile se volje isplačite
Jer nećete moći kad budete htjele
Jer neće biti ni prozora ni snijega
Niti će lajati pas u mrkloj noći
Srce će moje zamalo postati kamen
I rasprsnuti se u nevidljivost
Pa ga doista neće vidjeti nitko
A ono će počivati skriveno snijegom
U noći crvenih ruža i u tišini
Od iskona Svijeta

*Zagreb (Klinički bolnički centar »Rebro«)
1. siječnja 1986.*

O KRILATOM KONJU

Krilati konj ulicom juri,
I njišti, i kopitom lupa o pločnik.
Ljudi se čude: Otkuda konj?
Odakle krilati konj?

A djeca viču, od radosti kliču:
Gledajte, krilati konj!
A krilati konj ulicom njišti,
I juri, vijori mu griva.

Najednom spazi gdje mu prilazi
Sa svojom ljubljenom pjesnik,
Pa se upropanj digne i — stane.

A svi se čude: Otkuda konj?
Odakle krilati konj?
Zar nitko to ne zna, zar nitko?

*Rab, Suha Punta (Hotel Carolina)
1. kolovoza 1987., subota, pred podne*

GOZBA

Poslije lutanjā i hodočašćā
Bezumnim i dragim Svijetom,
Vrati se, moje neutaživo srce,
U svoj skromni dom, gdje ti je
Priređena svečana gozba:
Pozdravit će te bogate knjige
U koje si položio svoj život,
I nade, i nevolje, radost i bol.

A ti ćeš, usred gozbe, podići čašu s vinom
Pa umjesto zdravice reći: Dopustite
Da kažem samo riječ! Sav je moj život
U knjigama mojim, i koliko one
Živjele budu, živjet ću i ja, a sve ostalo
Potonut će u ništavilo!

Rab, Suha Punta (hotel Carolina), 5. kolovoza 1987.

AD HONOREM ET GLORIAM

SJENI GIACOMA LEOPARDIJA

Neopazice ušao si u mlado moje srce
Koje u davno ono doba nije moglo
Ni slutiti da ćemo nas dvojica, Giacomo,
Potajno prijateljevati čitavi moj vijek
I da će meni, možda, biti dosuđeno
Da pri samom kraju životnoga puta
Prispijem na tvoj strmi brežuljak
Slušajući šum vjetra u krošnjama,
I da s istog mjesta na kom si ti stajao
Razgovaram s beskrajem i sa vječnošću
I pozdravim tvoju sjenu, živu zauvijek.

Zagreb, Gajeve ulica 2a

21. lipnja 1990., četvrtak, pred ponoć

NA GROBU PRIJATELJA

USPOMENI JURE KAŠTELANA

Dodoh na grob tvoj. Ploča
S tvojim potpisom. I sunce.
A uokolo sami grobovi,
Grobovi s imenima, tuđi.

Pomislih: Gdje li su jablani,
Oni iz tvojih pjesama,
Da pratnja ti budu i ovdje
U pustoju vječnosti tvojoj?

No, sjetih se da je dosta
Srcu čovječjem malo ljubavi,
Kitica cvijeća, riječ prijatelja.

A koliko njih, koliko ljudi,
U ovo grabežljivo, krvoločno doba,
Nemaju ništa, ni svoga groba.

Vratih se spuštene glave, uprte u zemlju.

Zagreb, Gajeva ulica 2a, 4. kolovoza 1991., nedjelja

O RIJEČIMA

JELICI ZA IMENDAN

Zar ima riječ, postoje li riječi
Na ovoj Zemlji koje izraziti mogu
Patnje, boli, stradanja jadnih ljudi
Drage nam domovine, u zlu Nevremenu?
Nema ih, nema tih riječi. Ima samo
Odgovor kao beskrajna tišina
Koji čuje sami Bog sa svojim anđelima,
Daleko onamo gdje ne dopiru
Ni ljudska misao, ni ičije maštanje.

Riječi su moje preslabe za taj užas,
Za strahote mučenjā, ubijanjā, pokoljā
Riječi mogu jedino da se tiho raduju,
Kao uvijek, suncu naše ljubavi,
I ponekad, od sreće, da potajice zaplaču.

Zagreb Gajeva ulica 2a, 18. kolovoza 1991., nedjelja

MOLBA MUNJI NEBESKOJ

O, da se pokrene,
Da se od Iskona pokrene
Točak Usuda
I okrene se prema Munji
U oblačnom nebu
I da uništi Onoga
Što cereći se u svome Kabinetu
Ubija
Jednoga po jednog nedužnika,
U kući, na cesti, u polju,
A on, ubojica,
Pred Svijetom izigrava
Nevinašce, ovčicu božju.
Čuj me, Munjo nebeska!
Sažeži ubojicu!
Pretvori ga u crni pepeo!

Zagreb, Gajeva ulica 2a

4. rujna 1991., srijeda, u predvečerje

LIPANJSKA NOĆ NA GRIČU

Kamo se djela, kamo je nestala
Noć, tajanstvena lipanjska noć,
Na Griču, tisuću devetsto trideset i treće,
Kad smo nas dvoje zaljubljenika
Sjedili na klupi, u kutu, zagrljeni,
Šuteći, a k nama dvoma prilazio
Laganim korakom Goran, sav
U zelenoj mjesecini: došavši
Blizu nas na deset koraka,
Stao je — ugledao dvoje nepoznatih
(Nije nas prepoznao!), okrenuo se
I jednakim laganim korakom nestao
Za uglom kuće odakle je došao;
Još dugo smo slušali škripanje pijeska
Pod njegovim stopalima i gledali
Dugačku njegovu sjenu kako iščezava
U mraku. — Jače smo se stisnuli
Jedno k drugome i uhvatili za ruke:
Nikada Goran neće saznati da je
Vidio te noći nas dvoje, niti ćemo mi
Odati svoju tajnu ikome. Znate li,
Kamo se djela, kamo je nestala
Noć, tajanstvena lipanjska noć?

*Zagreb, Gajeve ulica 2a
20. veljače 1993., subota, popodne*

DOM TAJNOVITOSTI

Traži riječi kojima bi iskazao
Ono što još nije rečeno (ono neizrecivo?),
I muči se od zore do mraka
Kao da je zapregnut u jaram,
A gonič ga udara bičem
Trostrukim bodljikavim mokrim.

Riječi koje traži, duboko su skrite.
Druge, što ih ne treba, prolaze mu
Ispred očiju, i smješkaju se,
I nestaju u nepovrat.
Jedna od njih, Pristojna,
Prišapnu mu na odlasku:

— Riječi koje s toliko žudnje tražiš,
Pojavit će se, kada se ne budeš
Ni nadao da će te pohoditi:
One borave u Domu Tajnovitosti,
I malo je onih kojima se javljaju.
Jesi li možda ti jedan od odabranih?

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
28. ožujka 1993., petak, oko podneva*

POGLED KROZ PROZOR

I tako vam ja, u srednjoj sobi,
U zelenom naslonjaču, u kutu, čitam
Neki časopis (čemu da kažem: koji?)
Pa neku knjigu pjesama, zna se,
I najednom pogledam kroz prozor:
Na sjevernoj strani trga, na uglu,
Ugledam one Meštrovićeve figure,
Žute, bijele, iz mladih mu bečkih godina,
I sjetim se, kako je Meštar nudio
Vlasniku kuće da u zamjenu uzme
Drugu neku skulpturu, a ove figure
Da skine, ali mu želja ostade
Pusta želja, i pogled se moj kao uvijek
Vrati preko zelenog lišća gledičijā
Ispred mog stana pa nastavi čitanje
Pjesama tamo gdje je i bio stao.

Zagreb, Gajeva ulica 2a

26. kolovoza 1994., petak, oko podneva

BEZ TEBE

Kad je ostao sâm,
Činilo mu se da je mrtav.
A nije. Suze su potekle,
I njegovi su dozivi
Odjekivali u prazno,
Nitko ih nije vidio ni čuo.
Jedino on, kad je ostao sâm,
Sâm, sa svojim suzama,
Bez tebe.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
3. svibnja 1995., srijeda*

BIJELA ŽENA

Na vrhovima planinā
 Sunce još sja,
 A u doline Svijeta
 Nadire mrak
 I govori mom srcu:
 Kucaj, kucaj i dalje,
 Sve dok ti
 U pohode
 Ne stigne
 Bijela žena.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
 21. svibnja 1995., nedjelja, oko podneva*

ČEKAJUĆI PRIJATELJA

(Lem Kamen kazuje)

Složi pažljivo u red
Nježne, dirljive riječi
Jednu za drugom čitko
I pošalji ih u Svijet
Da potraže prijatelja
Koji će biti prijatelj tvoj.

A zatim počekaj strpljiv
Godinu dvije
Deset dvadeset
Možda će se tko i javiti
Kada te već bude krila
Zemljica crna.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
2. rujna 1995., subota, oko 13 sati*

ŠENOIN KARANFIL

Na želju Ive Frangeša

Minulo je stotinjak i više ljeta,
Otkad se, pod jesen, neke večeri,
Mladi Šenoa, naš August Prvi,
S telećakom na leđima, i drenovačom,
I s prijateljem svojim Albertom,
Otputio u zemlju slovensku, pa stigao
I na grob Franceta Prešerna.
Zar ima tko da ne zna za Đačku priču
»Karamfil sa pjesnikova groba«?
Čitao sam je u mladim danima:
Još mi je i danas pred očima živo
Onaj Zagreb, i Šenoa mladić,
I grob Prešernov, i Nežica,
Ljupka Nežica, i onaj karanfil,
Rumeni karanfil, koji je davno
Uvenuto, ali živi, i dugo će još, dugo
Živjeti u pričici, što je u nasljeđe
Potomcima ostavi — zagrebački sin.
Prijatelju, ne zamjeri! Moje staro pero,
Malo zahrđalo, nije skladnije znalo
Izraziti ono što bješe tvoja želja.
No, zato recimo skupa da nas čuje Svijet:
Slava Prešernu! Slava Šenoi!
Šenoin karanfil nek cvate u vjekove!

Zagreb, Gajeva ulica 2a

15. kolovoza 1996., četvrtak, u predvečerje

HAIKU, 1.

VRAĆANJE U NOĆ

1.

Kosci se šutke
U noć vraćaju: oštre im kose
Zaspale na ramenu.

2.

Žar duhana,
Zdaleka vidljiv, ispred
Glava kosaca.

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
17. siječnja 1998.*

Jutro. Sunašce
U grani bora ljubi
Svaku iglicu posebno.

Kroz prozorsko staklo
Sunce već obasjava
Ruku što piše.

Djevojko s kojom govorim,
Odnijet ćeš sobom glas moj
U dvadeset i prvo stoljeće.

Djevojčica prolazi poljem:
Voluharice kraj puta
Stoje njoj u počast.

Ponoć je. Pijetli
Na kugli zemaljskoj spavaju.
Poneki hrču.

Hraste, moj hraste,
Koliko sam puta u sjeni tvoje krošnje
Sanjario: Nema mi kraja.

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
18. siječnja 1998.*

Daleko sam od kuće,
U bolnici. Cipele me čekaju
Da ih obujem

Vrabac na prozoru
I kljucka i ne zna
Ući u pjesmu.

Prijatelji isprate prijatelja
U grob. I nijedan ne ostane
Bez svoga ručka.

Pođimo u vinograd.
Grozdovi nas čekaju:
Uberite nas!

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
19. siječnja 1998.*

VARIJACIJE NA TEMU: *PIJETAO NIKOLE ŠOPA*

Prva

Tko je glasniji
Od slapova u Jajcu?
Šopov pijetao!

Peta

Sav svijet zna, tko je
Pijetao nad pijetlima:
Šopov pijetao!

Druga

Od svih pijetlova na Svijetu
Javlja mi se u snu jedino
Šopov pijetao!

Šesta

Samo je jedan,
Kom do neba dopire krik:
Šopov pijetao!

Treća

Čovjek se pita: Koji je
Pijetao sa zorom u kljunu?
Šopov pijetao!

Sedma

Baka se nije
Probudila, kad je krikno
Šopov pijetao!

Četvrta

Čiji je pijetao
Tripud krikno, tripud zavikno?
Šopov pijetao!

Osma

Što me prisjeća
Na prijateljstvo?
Šopov pijetao!

Deveta

Tko stoji na Vrh
Vrha svemirske Kugle?
Šopov pijetao!

I poslije mene,
Na zemlji će se ljuljati bor,
I javor, i breza.

Sva puna slika
Njegova je poezija:
Tko će ih objesiti?

Nemojte, ljudi,
Previše se čuditi,
Kad padne kruška!

Hajde da i ja
Složim što o leptirima
Leptiri lete!

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
21. siječnja 1998.*

NIŠTA MI NIJE...

Ništa mi nije ugodnije
 Nego u šetnji Zrinjevcem
 Susresti dragog prijatelja,
 I riječ, dvije,
 I na rastanku, sâm,
 Poći dalje i slušati,
 Daleko, u visinama,
 Tiho sviranje orgulja.

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
 24. siječnja 1998.*

LEPET KRILA

Jelici

U velikom nekom gradu,
U stanu s tisuću knjiga,
Žive njih dvoje, sami,
Godinama. (Tko zna, dokle?)

Svake noći, svake noći,
Kad se spremaju na počinak,
Oni se zagrlje i dugo šapću:
»Lepet krila! Lepet krila!«.

Nema, nikoga nema da bi,
Prije svog lijeganja u postelju,
Rekao: »Lepet krila!«.

Samo njih dvoje, kada se budu
Rastajali od ovog Svijeta,
Ponijet će sobom tajnu tih riječi.

A pratit će ih lepet krila anđeoskih.

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
27. siječnja 1998.*

VRIJEME JE DA SE JOŠ JEDNOM...

Vrijeme je da se još jednom spomenem
Staroga našeg bunara, kraj potoka.
(U osamnaestom stoljeću, kažu,
Sazidali su ga fratri Tadijanovići.)
U moje doba mlado bio je na točak
I grabila se voda u drvenom kablu.
Koliko sam puta
Okretao točak
I nosio vodu u pitli da napojim konje.
Zašto li ja danas govorim o davnome?
Znam, kad mene više ne bude,
Neće ni bunara pokraj potoka.
Jedino on je zlato
Što blista iz moje mladosti,
I sjaj će mu biti ugašen
Kad moja svijeća dogori.

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
2. veljače 1998.*

ŠTO MI JE ŠAPUTALA JABUKA

U bolesničkoj mojoj bijeloj sobi
Na stolicu je crvenožuta jabuka.
Gleda me netremice, kao da mi hoće
Kazati: Od trenutka, čim si stupio

U ovu sobu, gledam tebe, tvoje pokrete,
Tvoje hodanje po sobi, pisanje pjesama,
I sve ostalo, da ne nabrajam
Dalje, i sada ću ti prišapnuti:

Znaj da nećeš ti zagristi u moje tijelo,
Bit će to Netko Drugi, koji još ni ne zna
Da postojim, a ti ćeš me ostaviti

I zaboraviti sve što sam govorila.
Gazit ćeš crnu zemlju kao i dosad,
Sve dok ti Ona s kosom ne sklopi oči.

*Zagreb, Mirogojska cesta 8
4. veljače 1998.*

HAIKU, 2.

Jesen je stala
Pred kuću i kaže mi:
Gle, žuto lišće!

Srce mi lupa
U grudima ko bubanj:
Još s tobom živim!

Zatvorena knjiga
Na stolu gdje pišem:
Šuti ko zemlja.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
29. rujna 1998.*

HAIKU, 3.

Godine minu
I osvrneš se na njih:
Na vrbi svirala!

Vidi sve crno:
Najednom, bijeli golub
Sleti na rame!

Kako li idu dani!
Već je na pragu subota:
Pjesme još nema!

Kamo djenuti
Tolike prazne glave?
U prazan top! Stop!

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
23. veljače 1999.
utorak u tri sata ujutro*

HAIKU, 5.

U staklu prozora
Neprestano se njiše
Toranj katedrale.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
9. ožujka 1999.*

Koliki haiku
Prodoše mi kroz glavu
Nezabilježeni.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
31. ožujka 1999.*

Divim se cvijetu
Svakom, na svakoj trešnji
Cijeloga svijeta!

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
4. travnja 1999.*

Otvoren prozor:
Oblaci zauzimlju
Čitavo nebo!

Zastor se njiše
Na prozoru i šapće:
Srdačan pozdrav!

Pozdravljam kišu,
Koja natapa polja
I vinograde!

Voda u čaši:
Koliko li je žednih
Usta na Zemlji!

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
5. travnja 1999.*

Pišući pjesme,
Svagda je odlutao
U Nepoznato.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
7. travnja 1999.*

TI KOJI MI DAJEŠ

Ti koji mi daješ
 Da svaki dan pijem
 Čašu svježe vode,
 Znam da i ti znadeš
 Kako nemam riječi
 Da izrazim zahvalnost
 Za milostivi dar,
 Pa ipak mi daješ
 Čašu hladne vode
 Da pijem svaki dan.

Kad li ćeš uzeti
 Čašu mi iz ruke?

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
 1. srpnja 2000., subota, pred ponoć*

ŽIVJETI, U VJEČNOSTI

Letio sam i letio, avionom,
I sletio u Selcima na Braču.
Tko me je dočekaao?
Zlatni skarabej! Spustio se
Na lijevo rame, pozlatio me.
Čovjek je to odmah zapisao:
19. srpnja u 18 sati i 13 minuta!
Skarabej mi bio i na dlanu:
Fotografiralo nas, i on
Sad negdje daleko živi, bez mene,
A meni je, zamislite,
Još dugo živjeti, u vječnosti!

*Selca na Braču, 21. srpnja 2001.
subota, u 13 sati
u domu obitelji Antonijević*

OBLACI

Gledam oblake. Kažu:
Vidite me sad, a ja
Opet oblake gledam,
A oni, opet: Vidite me!

Pa mi dadoše
Papir,
Gdje napisah
Ovo o oblacima.

*Selca na Braču, 21. srpnja 2001.
subota, u 16 sati
u domu obitelji Antonijević*

OBLACI, JOŠ JEDNOM

S prijateljima sjedim za stolom
I gledam oblake. Nad morem.
Bijele. I glasno rekoх:
»Gledam oblake, a oni mi
Kažu: Gledaj nas, gledaj! A ja,
Opet, oblake gledam, a oni mi,
Opet: Gledaj nas!«

Oni za stolom uglas povikaše:
»Pa to je pjesma! To je pjesma!
Zapiši je, zapiši!«

Dadoše mi olovku i papir,
Gdje napisah ovo o oblacima.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
24. srpnja 2001. u 18 sati*

NEKADA, DAVNO...

Nekada, davno, kad sam svakog jutra
Polazio na posao, u Frankopansku 26,
Čim bih prošao kroz željezna vrata
U Ilici 26, pogled bi se svratio
Na ugao Gundulićeve, na sat
Iznad Kavane »Corso«: koliko je sati
I minuta... Da ne bih zakasnio!

Nekada, davno... A danas,
Na dan Jelene Križarice, sjedim
U Kavani »Dubrovnik« i pogledavam
Na svoj sat: trinaest sati i pedeset pet minuta;
Čekam one kojih nema, a bili su
Ovdje, sa mnom, svake nedjelje,
Mogu li reći: nekada, davno...

*Zagreb, Kavana »Dubrovnik«
18. kolovoza 2002. u 14 sati*

KROZ PROZOR VIDIM...

Kroz prozor vidim dječaka
Od kojih sedam godina, kako
Neprestano trčkara i baca neko
Zrnje golubima ispred sebe, bilo ih je
Sedam, sedam ih bilo, ako se
Ne varam. I kad sam ovo napisao,
Pogledao sam, i nije bilo ni dječaka
Ni golubova, nego ovih nekoliko
Bezazlenih, reklo bi se, riječi.

*Zagreb, Kavana »Dubrovnik«
18. kolovoza 2002. u 14,25 sati*

KLUPA NA ZRINJEVCU

Da pogađate čitav dan,
Možda biste i pogodili
O kojoj je klupi riječ.

Na istome mjestu stoji
Nepomična, tajnovita,
Tko zna otkada?

Jedino je ona prisluškivala
Njih dvoje u razgovoru,
Kad bi joj došli u pohode

I razgovarali, razgovarali...
I najednom, nenadano,
Za ruke se uhvatili

I pogledali u oči:
Ne vide li kako se vole,
Kako se jako vole?

*Zagreb, Gajeve ulica 2a
3. listopada 2002.*

DORUČAK

Sâm sebi priređujem doručak
Već nekoliko godina. U kuhinji.
Ponekad joj kažem: Kuhinjica.
Kad u sobi popijem Fursemid 40
I Kalinor, uzmem sat i Euglucon,
B-complex i dva Duovita, i dođem
U kuhinju, gdje stavim sve na stolić,
Zapalim svjetlo, a spremljeno mlijeko,
S datumom uporabe: 26. 5. 2003., izlijem
U posudu, koju metnem na plinski plamen:
Dok se ono kuha, ja mažem sirom
Tri komadića kruha Agramera, a dotle
Mlijeko zakuha pa tada zatvorim plin
I okruglom žlicom mlijeko rashlađujem
I prenesem ga na stolić da se još hladi.
Najdraži su mi trenuci kad mlijeko
Prelijevam u kinesku šalicu *Made in China*
I kad sjednem za stolić i blagujem:
Popivši s prvim gutljajem Euglucon,
S posljednjima popijem B-complex
I oba Duovita, pa mi dođe, kako rekoh,
Ono najdraže: pod mlazom vode perem
Kinesku moju šalicu, i čujem,
Svaki put čujem žubor potoka u Rastušju,
U mladim godinama, pa šalicu vratim
Na njeno mjesto, i uzmem sat, ugasim svjetlo.
I tako svaki dan, i tako svaki dan.

*Zagreb, Gajeve ulica 2a
22. veljače 2003., subota, uveče*

ŠTO SAM PRIJATELJIMA GOVORIO U KAVANI »DUBROVNIK« 4. 4. 2004.

Molim, čujte me, moram ovo reći!
Sviju godina, otkako Jelica boluje,
Na odlasku bih joj kazao:
— Sad će jedan sat, idem u Kavanu!

A ona bi rekla: — Pozdravi ih, pozdravi sve!
Ali ja, već kakav jesam, nikad vam nisam
Izručio taj pozdrav. Nego, ovih dana, dok ona leži
U bolnici, svaki put bih, pred odlazak ovamo,

Ušao u njezinu sobu i glasno ponovio
Iste one riječi, kako odlazim u Kavanu,
Pa čuo tihi glas da vas pozdravlja.

Bilo je tako i danas. I sada
Još slušam isti glas koji vas
Pozdravlja, a meni — oprostite, ako možete.

*Zagreb, Gajeve ulica 2a
4. travnja 2004., u nedjelju, pred ponoć*

PUSTA ŽELJA

Jelici u spomen

Gledam kroz prozor tvoje sobe
Nebo nad bijelim oblacima,
Među granama lišća gledičije,
Kako si i ti donedavno gledala
Stojeći kod zatvorenog prozora
I videći koliko je sati na katedrali.

Želja mi je da te ugledam još jednom,
Gdje se naginješ na taj prozor
I rukom pozdravljaš sve prolaznike
Koje poznaš i koje ne poznaš.

Bilo je dobro do ovoga trena,
Kad se odjednom sruši sav Moj Svijet
I moje se oči zališe suzama
I skromna želja osta pusta želja.

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
19. svibnja 2004.*

NAPISANO U KAVANI »DUBROVNIK«

Jadni Tadija, opet je nedjelja,
A ti sjediš u kavani sâm,
Od jedan popodne pa dalje,
A prazni stolovi i stolice
Šapuću ti: Nisi sâm, nisi sâm,
I mi smo s tobom, jadni Tadija.

Kroz prozor pogledaš: prolaze
Djevojke dvije gologa pasa,
Koliko li ih ima na Svijetu!
A gdje su tvoji prijatelji,
Oni koji su nedjeljama
I godinama bili s tobom, jadni Tadija?

Al došao ti Dubrovčanin
S kojim si malo razgovarao;
On kavu platio i otišao.
A ti si opet ostao sâm,
Ostao s praznim stolovima
I stolicama: Nisi sâm,

I mi smo s tobom, blaženi Tadija!

*Zagreb, Kavana »Dubrovnik«, Gajeva 1
1. kolovoza 2004., nedjelja, u dva popodne*

O PRSTENU

O mojem prstenu, onome iz ljeta
Tisuću devetsto trideset i treće,
Kad je došao *i na moju ruku*,
Dar one koje više nema.

Prsten je na ruci sjao
Do moje osamdesete,
A onda se slomio, da,
Slomio se. I nestao.

I poslije devetnaest godina,
Od 23. lipnja 2004.,
Prsten mi je opet na ruci:
Obasjava dane i noći.

A ja neću da ga pitam:
Prstene moj, dragi prstene,
Dokle ćeš ti meni sjati?
Kada ćeš me ostaviti?

*Zagreb, Gajeva ulica 2a
14. kolovoza 2004., u subotu,
u dva i pol popodne*

Tadijanović o nekim svojim pjesmama

Visoka žuta žita

»Polazeći sedmi razred gimnazije u Brodu, stanovao sam kod graditelja Holuba kao instruktor njegove djece, dvaju sinova i kćeri; osim ovih troje instruirao sam još tri đaka, među kojima i svog brata Đuru. Svi su oni, na kraju godine, 'prošli'; 'pao' sam jedino ja, dobivši 'popravlak' iz kemije i matematike. Bilo je to u lipnju 1923. Po svršetku školske godine vratio sam se, preko ferija, kući u Rastušje i donio u džepu dva 'druga reda'. Treba li da kažem kako me dočekaao moj otac?

Te sam godine, u svojoj osamnaestoj, napisao više pjesama nego u bilo kojoj drugoj: 45. Među njima je i pjesma *Visoka žuta žita*, a o njoj hoću da govorim, potaknut željom prijatelja.

Kod kuće sam ustajao rano, u četiri sata, prije sunca, da konje odvedem na pašu, na mekot (zemlja na brdu kod Svetog Vida). Čim bih se digao, otišao bih na potok da se umijem: još mi je u uhu njegov žubor, a u oku bistrina i zelenilo. A odmah kraj potoka, u Luki, dozrijevalo je žito. Moj je pogled, veseo, mlad, milovao klasje, na ljetnom povjetarcu; ono se prigibalo k zemlji i čuo se njihov šapat, u rosi.

I tako — u sobici, gdje su bile i moje knjige, gdje sam učio — napisah pjesmu *Visoka žuta žita* 4. srpnja 1923. Napisao sam je jer sam je morao napisati, ne sluteći da će ona, kasnije, među mojim pjesmama zauzeti istaknuto mjesto, i da ću o njoj govoriti 45 punih godina poslije njenog nastanka! Znam, znam: njen život nimalo ne ovisi o mom pripovijedanju; ona živi sama po sebi, otrgnuta već davno od mene, jednako noseći moje ime.

A kako je u ovu pjesmu ušao zlatan sat?

Nakon trogodišnjeg boravka u Beču, gdje je kao vojni obveznik radio u tvornici municije, vratio se moj otac kući u jesen 1918. i sobom donio mali švicarski zlatni sat: poklonio ga je meni na trinaesti moj rođendan. (Nosio sam ga uza se u gimnaziji, na sveučilištu i u kasnijim godinama; sada se on »odmara« u mom pisaćem stolu!) Koliko sam puta, za vrijeme obuke, ili ispitivanja, pogledavao na ovaj sat: hoće li školsko zvono uskoro zazvoniti? Sat je neumorno kucao u dosluhu s mojim srcem, i u gradu i u selu, pa se tako smjestio i u pjesmu *Visoka žuta žita*, gdje kuca i danas kao onoga ljeta, u Rastušju.«

Zagreb, 29. ožujka 1969.

Balada o zaklanim ovcima

»Mjesece srpanj i kolovoz 1930. proveo sam u Crnoj Gori, u Kolašinu, na vojnoj vježbi kao narednik-đak. Potkraj srpnja bio sam 'dežurni oficir u klaonici' u kojoj se klala stoka za kolašinsku vojsku. Klaonica je bila nevelika, drvena zgrada na rijeci Tari, s otvorima na drvenom podu kroz koje bi krv pri klanju otjecala u rijeku, i s gvozdanim klinovima uokolo na koje se vješala već zaklana stoka: ovce, koze, goveda. U zoru tog dana gledao sam kako je neki gorštak, obuven u opanke, dotjerao sa svojom kćeri, djevojčicom od trinaest godina, malo stado ovaca pred klaonicu, i, bez mnogo riječi, prodao ih, novac pažljivo prebrojao i svezao ga u maramu te se odmah otputio sa šutljivom djevojčicom, mrk, bez osvrtnja. Idući za ocem dva-tri koraka i čuvši ovčje blejanje, djevojčica je stala i okrenula se da posljednji put vidi svoje ovce. A dva mlada mesara, zasukanih rukava, silnom su spretnošću, brzo, hvatali ovce jednu po jednu, i odvodili ih u klaonicu, pritiskali koljenima uz otvor, klali, vješali na klinove. I začas je umuklo blejanje: ovce su bile povješane, jedna pokraj druge, a mesari stadoše da gule s njih kožu, da ih paraju i režu. Dok je trajao taj hitri posao oko smaknuća, nisam progovorio ni riječi. Nego sam, na kraju, ispunio propisane formule i gradio se kao da me se sve to gotovo i nije ticalo. No istog dana (27.7.1930.), u svojoj maloj sobici, s oribanim podom od dasaka, u kasarni, napisao sam *Baladu o zaklanim ovcima*. Taj je tekst imao sedam strofa. Pa kad sam se vratio s vježbe kući u Rastušje, takav sam rukopis poslao uredništvu »Književnika« u Zagreb. Urednika Luku Perkovića, koji je tada bio premješten kao profesor u Varaždin, zamjenjivao je Novak Simić, i on mi je u Rastušje poslao ovu dopisnicu:

Zgb, 8/9 [1930]

Štov. g. Tadijanoviću

Danas sam primio Vaše pjesme. Pjesma »Balada o zaklanim ovcima« mi se sviđa, ali je previše rastegnuta, strofa 2, 3 i 4 su nepotrebne, a ako bi dali dozvolu da se one izbace a da ostanu samo 1, 5, 6 i 7, ja bih je štampao...

Pristao sam da se u *Baladi o zaklanim ovcima* ispuste druga i treća strofa, pa je ona tako i objavljena, u novembarskom broju »Književnika« 1930.

Izostavljene strofe glase ovako:

Za djevojčicom plavom, za pastiricom,
Korača otac njen, u opancima, mrk,

I nosi oštar nož za pojasom:
Koliko će novaca, u maramu, da sveže prije sunca?

U tišini idu ovce ulicama jutarnjim,
Papci im po pločniku pucketaju...
Na sajmištu ih debeli prsti pipaju,
Ali one nit ne slute ispod grla oštricu.

Rab, 23. svibnja 1954.«

Oh, kako je sirotinja bešćutna

»Godinu dana poslije rasprodaje prve moje knjige, *Lirika*, odlučio sam da izdam drugu knjigu pjesama, *Sunce nad oranicama*, također u vlastitoj nakladi. Dva mjeseca prije nje-ne objave, od 15. do 18. veljače 1933., stanujući u đlačkom domu, u Runjaninovoj ulici 4, napisao sam, pod zajedničkim naslovom *Golubovi, sirotinja i ja*, tri pjesme: *Daleko su od mene oranice*, *Gospodin Lamian hrani golubove* i *Oh, kako je sirotinja bešćutna*. U drugoj i trećoj pjesmi spominje se gospodin Lamian. Doista je onih godina, svakog dana, u podne, stariji neki Zagrepčanin donosio hranu golubovima ispred Hrvatskog narodnog kazališta, i oni su ga lepetom krila pozdravljali. Mnogi prolaznici, ponajviše studenti koji su se okupljali oko Meštrovićeva *Zdenca života*, zastajali bi u šetnji da uvijek iznova promatraju svećani ovaj obred dijeljenja zrnja i mrvica kruha gladnim golubovima. Ponekad se znao ovdje desiti i foto-reporter da ovu idilu naslika i objavi u novinama. Malenkost kasnije, pojevši skromni obrok poklonjen pred samostanskim vratima u Frankopanskoj ulici, dolazila je na *Zdenac života* i gradska sirotinja da opere posude za jelo, da se malo ugrije na suncu, da vidi dobro obučenu gospodu... Među njima svima, na onome historijskom mjestu, često sam se nalazio i ja, siromašni student filozofije, i što sam mogao drugo nego napisati te pjesme? Ubrzo sam ih objavio u travanjskome broju »Hrvatske revije«, a nakon desetak dana i u knjizi *Sunce nad oranicama*, koju je Državno tužilaštvo u Zagrebu istog mjeseca zaplijenilo.«

Zagreb, 17. travnja 1969.

Metodički instrumentarij

dr. sc. Vladimira Velički

RAZMISLI I STVARAJ

- Što nakon pročitane zbirke možete zaključiti o tematskoj raznolikosti Tadijanovićevih pjesama? Koja je tematika najzastupljenija?
- Ima li pjesama koje je teško svrstati u neku određenu tematiku? Koje su to pjesme?
- Koje su pjesme autobiografske?
- Koje ugođaje i osjećaje Tadijanović najčešće iskazuje u svojim pjesmama? U kojim su pjesmama ti ugođaji najočitiji?
- Prevladava li u pjesničkoj zbirci lirika pisana vezanim ili slobodnim stihovima?
Izdvojite naslove pjesama u kojima ste uočili rimu i vezani stih.
- Koje vrste stihova, strofa i rime opažate u ovoj zbirci?
- Pronalazite li u ovoj zbirci pjesme u prozi?
- Izdvojite i zapišite stihove, strofe, izričaje, pjesničke slike koje su vam se posebno svidjele ili su vas ne neki način dotakle. Obrazložite svoj izbor.

- Pročitajte odabrane pjesme nekoliko puta. Mijenja li se vaše doživljavanje pjesme pri ponovljenom čitanju?
- Što mislite, jesu li ovo pjesme za djecu? Jesu li namijenjene samo dječjoj čitateljskoj publici?
- Jedna je od odlika Tadijanovićeve lirike izrazita biranost rječnika. Potkrijepite ovu tvrdnju primjerima stihova iz zbirke.

- Odaberite nekoliko pjesama i za svaku od njih odgovorite na sljedeća pitanja:
 - Kakva razmišljanja pobuđuje u vama naslov pjesme?
 - O čemu pjesma govori?
 - Kojoj tematici pripada?
 - Iskažite svojim riječima i na vama najdraži način temu pjesme.
 - Izdvojite motive pjesme i citirajte ili ilustrirajte stihove kojim su izrečeni.
 - Uočite kakvim je stihom pisana pjesma. Kakav je ritam pjesme?
 - Utvrdite koja stilska sredstva pjesnik upotrebljava.
 - Kakav je pjesnikov jezik i stil u ovoj pjesmi?
 - Kakva je interpunkcija u pjesmi? Koja je uloga interpunkcije pri čitanju pjesme? Je li interpunkcija uvjetovana samo gramatičkim pravilima?
 - Pronađite koje ritmotvorne elemente pjesnik koristi u pjesmi koju ste odabrali.
 - Koristi li u ovoj pjesmi pjesnik alegoriju kao stilsko izražajno sredstvo?
 - Što ovu pjesmu razlikuje od ostalih pjesama u zbirci?

- Ispišite riječi ili stihove iz nekoliko pjesama Dragutina Tadijanovića. Od tih riječi odnosno stihova sastavite novu, svoju pjesmu.

Možete napraviti pjesmu – sliku, uglazbiti ju ili ilustrirati, odnosno napraviti poster u kojem ćete fotografije ili slike povezati sa stihovima ili zvukom.

Nešto slično možete učiniti i uz pomoć digitalnog alata **Poem Template**:

http://www.piclits.com/compose_freestyle.aspx?PoemTemplateId=51

Samostalno ili u suradnji s vršnjakom odaberite fotografiju.

Napišite riječi ili stihove u prostor ispod fotografije. Riječi rasporedite na način na koji želite.

NAUČI, TO JE VAŽNO

RITAM je pravilno izmjenjivanje dugih i kratkih, naglašenih i nenaglašenih slogova, duljih i kratkih stihova i strofa. Na ritam djeluje rima te naglašavanje pojedinih riječi u stihu ili rečenici.

RITMOTVORNI ELEMENTI su oni elementi koji pospješuju ritam pjesme:

1. **ALITERACIJA** – ponavljanje istih suglasnika u uzastopnim riječima radi postizanja zvukovnog ugođaja
2. **ASONANCA** – ponavljanje istih samoglasnika u uzastopnim riječima radi postizanja zvukovnog ugođaja
3. **ELIPSA** – stilski postupak izostavljanja pojedinih riječi iz rečenice bez kojih se iz konteksta rečenice može razumjeti njezino značenje.
4. **GRADACIJA** (stupnjevanje) – izborom riječi, slika ili misli izražava se postupno pojačanje ili slabljenje predodžbe u odnosu na početnu.
5. **INVERZIJA** – to je red riječi u stihu ili rečenici koji je obratan od uobičajenog. Njome se ističe određena riječ i naglašava ritam.
6. **OPKORAČENJE** – stilski postupak prenošenja riječi iz jednoga stiha u drugi.
7. **PONAVLJANJE RIJEČI** – rabi se radi isticanja osnovne misli, raspoloženja ili ugođaja te postizanja ritmičnosti.

8. **SIMBOL** – stilski postupak zamjenjivanja nekog pojma jednom riječju koja ima preneseno značenje.

ALEGORIJA je stilsko izražajno sredstvo kojim se preneseno značenje ostvaruje u određenom književnom djelu.

PJESMA U PROZI je književno djelo koje spaja osobine pjesme i proze. Oblikom je proza, najčešće nema fabulu i likove, a prožeto je osjećajnošću i ritmičnošću.

Poticaji za daljnji rad

1. Potražite književnokritičke osvrte na Tadijanovićevu poeziju i usporedite ih sa svojim dojmovima, zaključcima i bilješkama.

Proučite koje su sve knjige o pjesniku Dragutinu Tadijanoviću i njegovu stvaralaštvu napisane. Pronađite u knjižnici neke od njih. Kojim se pitanjima i problemima najčešće bave?

Ovdje navodimo samo neke od njih:

- Cvjetko Milanja, *Struktura i vizija Tadijanovićeve poezije*, Osijek, 1976.
- Dragutin Tadijanović, *Zbornik radova o pjesniku*, Zagreb, 1980.
- *Zbornik o Dragutinu Tadijanoviću*, Zagreb, 1991.
- Vlatko Pavletić, *Poetizacija životnih običnosti*, Zagreb, 1991.
- Pavao Pavličić, *Svibanj na konju*, Republika, br. 3-4, Zagreb, 1998.
- *Lirika šestorice: Olinko Delorko, Ivo Frol, Vladimir Kovačić, Marijan Matijašević, Branko Perović, Dragutin Tadijanović*, Merkantile, 1931.

2. Više o pjesniku možete saznati na sadržajima bogatoj stranici posvećenoj njemu i njegovom djelu, koju je priredio Spomen dom Dragutina Tadijanovića iz Slavonskog Broda:

<http://www.dragutin-tadijanovic.com/>

3. Pjesmu *Balada iz Predgrađa* uglazbio je Hrvoje Hegedušić. Možete je poslušati na ovoj poveznici:

<https://www.youtube.com/watch?v=F4ylUNd02wk>

4. Odaberite neke pjesme iz knjige, naučite ih interpretativno čitati te zajedno s drugim učenicima u izvedite u razredu.

5. Odaberite jednu pjesmu i prikažite je na znakovnom jeziku. Naučite druge učenike iz razreda recitirati pjesmu na znakovnome jeziku.
6. Na portalu e-Lektire u zvučnom su zapisu dostupne neke Tadijanovićeve najpoznatije pjesme. Poslušajte ih:
 - [Daleko su od mene oranice](#)
 - [Sanjam kako idem pored tebe](#)
 - [Svjetla i sjene grada](#)
 - [Oh, kako je sirotinja bešćutna](#)
 - [Gospodin Lamian hrani golubove](#)

Interpretirala ih je glumica Nina Vioić.

Rječnik

Ad honorem et gloriam (lat.) – U čast i slavu

Anakreont – grčki pjesnik iz VI. st. pr. Krista, rodom iz Teosa u Joniji. Pjeva o životnom veselju, slavi vino i ljubav

Arno – rijeka u Toskani koja protječe kroz Firencu

banda – limena glazba

Božidarević, Nikola – talijanski Nicolò Raguseo (oko 1460.-1517./18.), najpoznatiji dubrovački slikar iz razdoblja prijelaza gotike u renesansu; u crkvi sv. Marije na Dančama nalazi se njegov triptih *Bogorodica i sveci*, nastala oko 1518.

cikada (lat.) – vrsta velikog cvrčka

Danče – gradski predio u Dubrovniku, nedaleko starog grada; poznat je po plaži i po samostanu i crkvi sv. Marije

drugi red – negativna ocjena

eolska lira – žičano antičko glazbalo koje svira na vjetru, odnosno od strujanja zraka (prema starogrčkom bogu vjetrova Eolu)

gledičija – trnovac (*Gleditsia triacanthos*), listopadno drvo često u parkovima i drvoredima

Ilustrovani list – zagrebački tjednik iz doba Austro-Ugarske i Prvog svjetskog rata

kolnica – spremište, streha za kola

krstačje – unakrsno složeno snoplje žita

lemeš – plug, oštrica pluga koja kopa

Leopardi, Giacomo (1798.-1837.) – jedan od najvećih predstavnika talijanske i europske lirike u razdoblju romantizma

Mihajlo – predio u Dubrovniku na Lapadu, ispod brda Petke, sa crkvicom sv. Mihajla i starim grobljem dubrovačke vlastele; tamo je pokopan i književnik Ivo Vojnović, autor glasovitog soneta *Na Mihajlu*

muzlica – posuda, kantica koja se koristi pri muženju mlijeka

ornice – dva kotača za koje je pričvršćen plug, koriste se za oranje s konjima

Pindar (oko 518.-442. pr. Kr.) – starogrčki pjesnik, autor glasovitih oda, na glasu kao najveći starogrčki liričar

pinija – vrsta sredozemnog bora s krošnjom nalik kišobranu

rijeti (dubrovački) – reći

rubina – košulja

stričac – zrikavac

šerbet (tur.) – vrsta slatkog pića od meda

škljoca – vrsta noža s drvenim koricama

Šop, Nikola (1904.-1982.) – hrvatski pjesnik porijeklom iz Bosne

Taormina – gradić na istočnoj obali Sicilije, podno vulkana Etna; popularno mjesto okupljanja europskih književnika i umjetnika

triptihon (grč.) – triptih, trodijelna slika

Um Gottes Willen! (njem.) – Za volju božju! Zaboga!

Impresum

Naručitelj:

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET

Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o

Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Naslovnica: Luka Duplančić

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Diana Zalar

Metodička obrada: dr. sc. Vladimira Velički

Rječnik: Zvonimir Bulaja

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uloženi su maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o., CARNET i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Sva autorska prava na knjigu su pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, kopirati niti na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova dopuštenja.

ISBN: 978-953-328-390-6

© Dragutin Tadijanović

Zagreb, 2018.